

Pule'anga Tonga

FAKAMATALA PA'ANGA

*'Oku ngata ki he 'aho
30 'o Sune 2023*

Potungaue Pa'anga

FAKAMATALA FATONGIA

Ko e Ngaahi Fakamatala Pa'anga 'a e Pule'anga Tongá ki he Ta'u Fakapa'anga 2022/2023 fakataha mo hono ngaahi tēpile mo e fakamatala fakalahi na'e teuteu'i fakatatau ki he ngaahi fiema'u fakalipooti 'oku ha 'i he Kupu VI 'o e Lao ki hono Pule'i 'o e Pa'anga 'a e Pule'angá, pea pehē foki ki he Sīpinga Tauhitohi Fakavaha'apule'anga 'o e Fakamatala Pa'anga Fakapule'anga ki he Fehū'aki 'a e Pa'angá (IPSAS Cash Standards).

'Oku lolotonga foua 'e he Pule'angá ha halafononga ke lēkooti kakato 'a e ngaahi koloa mo e ngaahi mo'ua 'a e Pule'angá 'o fakatatau ki he Sīpinga Tauhitohi Fakavaha'apule'anga 'o e Fakamatala Pa'anga Fakapule'angá (IPSAS), ka 'i he lolotonga ni, 'oku taau 'o e Sīpinga Tauhitohi Fakavaha'apule'anga 'o e Fakamatala Fakapule'anga ki he Fehū'aki 'a e Pa'angá (IPSAS Cash Standards), he 'oku ne 'omai 'a e me'angaue ki he lipooti 'o e ngaahi fehū'aki 'a e pa'angá ke pouaki 'a e ngaahi fakamatala tānaki mai fekau'aki mo e Ngaahi Koloa mo e Ngaahi Mo'ua 'a e Pule'angá. Ko e founa leva 'oku mau fakahokó, ko hono teuteu'i mo fakahū atu ke 'atita'i 'a e ngaahi Fakamatala Pa'anga 'o e Fehū'aki 'a e Pa'angá, 'o fakapatonu ki he konga 'uluaki (1) 'o e Sīpinga Tauhitohi Fakavaha'apule'anga 'o e Fakamatala Pa'anga Fakapule'anga ki he Fehū'aki 'a e Pa'angá.

'Oku mau fakakau foki 'i he Ngaahi Fakamatala Pa'anga ni 'a e ngaahi fakamatala fakalahi, 'o kau ki ai 'a e ngaahi fakamatala 'oku fenāpasi mo e Sīpinga Tauhitohi Fakavaha'apule'anga 'o e Fakamatala Pa'anga Fakapule'anga ki he Ngaahi Koloa mo e Ngaahi Mo'ua 'a e Pule'angá, kae'uma'ā 'a e ngaahi fiema'u 'i he malumalu 'o e Lao ki hono Pule'i 'o e Pa'anga 'a e Pule'angá.

Ko hono totonu mo e tu'unga falala'anga 'o e Ngaahi Fakamatala Pa'angá, 'a hono kakanó mo 'ene fenāpasi mo e ngaahi tefito'i Lao 'oku hā atu 'i 'olungá, 'oku ou tali, mo lau ia, ko hoku tufakanga.

Ko ia ai 'i he'eku fakakaukā, ko e Ngaahi Fakamatala Pa'angá ni, 'i hono fakahū atu ki he 'Atita Senialé, fakatatau ki he Kupu tolungofulu mā nima (35) 'o e Lao ki hono Pule'i 'o e Pa'anga 'a e Pule'angá, 'okú ne fakahaa'i 'a e totonu mo e taau 'o e tu'unga Fakapa'anga, mo e kānokato 'o e fakahoko fatongia fakapa'anga, 'a e Pule'anga Tongá, 'o ngata ki he 'aho 30° o Sune 2023.

Tiofilusi Tiueti, FCM
Minisitā Pa'anga

'Aho 29 'o Fepueli, 2024

FAKAMATALA FATONGIA

Ko e Ngaahi Fakamatala Pa'angá ni kuo teuteu'i 'e he Potungāue Pa'angá 'o fakatatau ki he ngaahi fiema'u 'a e Lao ki hono Pule'i 'o e Pa'anga 'a e Pule'angá pea mo e Sīpinga Tauhitohi Fakavaha'apule'anga 'o e Fakamatala Pa'anga Fakapule'anga ki he Fehū'aki 'a e Pa'angá.

Ko e fatongia 'o e Potungāue Pa'angá ke fatu mo fakalele ha fa'unga ke pule'i 'aki 'a e ngāue fakaloto-potungāue, 'a ia 'oku fa'u ke ne malava 'o fakapau'i ko e ngaahi fehū'aki 'oku lekooti 'o fakatatau ki he mafai fakalaó mo lekooti kakato 'a hono ngāue'aki 'a e ngaahi koloa Fakapule'angá 'e he Pule'angá. 'Oku kei hokohoko atu pē 'a e ngāue 'a e Potungāue ki hono siofi mo fakalelei'i 'a e fa'ungá mei he ta'u ki he ta'u. Ki he lelei taha 'o 'eku 'iló, ko e fa'unga ke pule'i 'aki 'a e ngāue fakaloto-potungāue, na'e ngāue lelei mo fe'unga 'i he lolotonga 'o e vaha'a taimi 'oku fakahoko ai 'a e fakamatalá ni.

Kilisitina Tuamei'api
Pule Pa'anga

'Aho 28 'o Fepueli, 2024

LIPOOTI TAU'ATĀINA 'A E 'ATITA SENIALE

Ki he Hou'eiki Mēmipa 'o e Fale Alea

Tala Fakakaukau 'a e 'Atita; 'Ikai Fakamo'oni Kakato ki he Fakamatala Pa'anga

Kuo mau fakahoko 'a hono 'atita'i 'a e ngaahi fakamatala pa'anga 'a e Pule'anga Tonga' ki he ta'u fakapa'anga na'e ngata 'i he 'aho 30 'o Sune 2023, 'a ia 'oku fokotu'u atu 'i he peesi 7 - 52 pea 'oku kau ki ai 'a e:

- Fakamatala ki he Pa'anga Ma'u Mai mo e Totongi Atu;
- Fakamatala Fakamā'opo'opo 'o e Fakahoa 'o e 'Esitimeti Fakaangaanga mo e Pa'anga Mo'oni;
- Nouti ki he Fakamatala Pa'anga;
- Fakamatala ki he Pa'anga Tānaki mo e Fakamole;
- Fakamatala ki he Ngaahi Koloa mo e Ngaahi Mo'ua;
- Fakamatala ki he Ngaahi Nō 'a e Pule'anga;
- Fakamatala ki he Ngaahi 'Inivesi
- Fakamatala ki he Fakatupu Pa'anga Angamaheni 'i he Ngaahi Ta'u Fakapa'anga 'e 5 Kuohili; mo e
- Fakamatala ki he Fakamole Angamaheni 'i he Ngaahi Ta'u Fakapa'anga 'e 5 Kuohili;

'I he'eku fakakaukau', tukukehe 'a e fakangatangata 'oku fakamatala atu ki ai 'i he palakalafi 'o e makatu'unga 'o e 'ikai fakamo'oni kakato 'a e 'Atita', ko e ngaahi fakamatala pa'anga' ni 'oku nau fakahā totonu, 'i he tapa mahu'inga kotoa, 'a e tu'unga fakapa'anga 'o e Pule'anga Tonga' 'i he 'aho 30 'o Sune 2023, ola 'o e ngaahi ngāue mo e ngaahi fehū'aki fakapa'anga 'o ngata 'i he 'aho faka'osi 'o e ta'u fakapa'anga, 'o fakatatau ki he ngaahi Sīpinga Tauhitohi Fakavaha'apule'anga 'o e Fakamatala Pa'anga Fakapule'anga, (*IPSAS Cash Basis of Accounting*), pea mo e Lao ki hono Pule'i 'o e Pa'anga 'a e Pule'anga 2002.

Makatu'unga 'o e 'Ikai Fakamo'oni Kakato 'a e 'Atita:

Kelekele Mo e Ngaahi Fale, Ngaahi Mīsini lalahi mo e Ngaahi Me'angāue

Ko e mahu'inga fakakātoa 'o e Kelekele Mo e Ngaahi Fale, Ngaahi Mīsini lalahi mo e Ngaahi Me'angāue 'a e Pule'anga' 'i he fakamatala pa'anga 'oku \$407,379,953, 'a ia ko e tātānaki fakataha mai ia 'o e ngaahi fakatau koloa 'oku lēkooti 'o a'u mai ki he 'aho 30 'o Sune 2023; vakai ki he Nouti 7.3. 'Oku kei hokohoko atu 'a e feinga 'a e Potungāue Pa'anga' fakataha mo e ngaahi Potungāue kotoa 'a e Pule'anga' hono lēkooti kakato 'a e ngaahi koloa tauhi tu'uma'u 'a e Pule'anga mo fakamatala hono mahu'inga fakapa'anga totonu 'i he fakamatala pa'anga'. Ko e fakakātoa 'o e mahu'inga 'o e ngaahi koloa' ni na'e fakatahataha'i 'e he Potungāue Pa'anga mei he ngaahi Potungāue na'e 'omai 'enau lēsisita koloa tauhi tu'uma'u ki he 'aho 30 'o Sune, 2023 na'e \$985,244,179. 'Oua leva kuo lēkooti maaui mo kakato 'e he ngaahi Potungāue kotoa 'a 'enau ngaahi koloa tauhi tu'uma'u 'i he mahu'inga totonu mo mo'oni pea lipooti ki he Potungāue Pa'anga 'o fakahū ki he fakamatala pa'anga, ko e toki ma'u ia 'a hono fakamatala kakato 'o e Kelekele mo e Ngaahi Fale, Ngaahi Mīsini Lalahi mo e Ngaahi Me'angāue 'a e Pule'anga. Ko ia ai, 'oku 'ikai ke mau malava 'o tala ko e hā 'a e fakatonutonu 'oku taau ke fakahoko ki he mahu'inga 'o e Kelekele mo e Ngaahi Fale, Ngaahi Mīsini Lalahi mo e Ngaahi Me'angāue' 'oku lekooti 'i he fakamatala pa'angá.

Fatongia 'o e Minisitā Pa'anga, (Minisitā), felāve'i mo e Ngaahi Fakamatala Pa'anga

Ko e fatongia 'o e Minisitā ke teuteu mo fakafōtunga totonu 'a e ngaahi fakamatala pa'anga 'o fakatatau ki he ngaahi Sīpinga Tauhitohi Fakavaha'apule'anga 'o e Fakamatala Pa'anga Fakapule'anga, (IPSAS), pea mo fokotu'u ha ngaahi founa ngāue malu'i fakalotongāue ke malava 'o teuteu 'a e ngaahi fakamatala pa'anga 'oku hao mei ha hala 'oku fakatu'utāmaki, tupu mei ha ngāue kākā pē fehālaaki.

Fatongia 'o e 'Atita ki hono 'atita'i 'o e Fakamatala Pa'anga

Ko 'emau taumu'a ke mau ma'u 'a e falala fe'unga ko e fakamatala pa'anga, 'i hono fakalukufua, 'oku 'ikai ha hala 'e fakatu'utāmaki tupu mei he ngāue kākā pe fehālaaki, pea mo tuku atu 'a e lipooti 'atita 'oku fakakau ai 'emau tala fakakaukau.

Ko e falala'anga fe'unga ko ia' 'oku mātu'aki ma'olunga ia, neongo 'oku 'ikai ke fakapapau'i ko e 'atita 'oku fakahoko 'o fakatatau mo e Sīpinga 'Atita Fakavaha'apule'anga ki he Ngaahi 'Ofisi 'Atita Fakapule'anga, (ISSAIs), 'oku' ne malava ma'u pē ke ne tala ha fa'ahinga fehālaaki 'i he'ene hoko'. Ko e fehālaaki ko e kehekehe pe ko e to'o ha fika pe ha fakamatala 'o ha ngāue kākā pe fehālaaki. Ko e ngaahi fehālaaki 'e malava ke tupu ia mei ha ngāue kākā pe fehālaaki pea 'e lava ke fakakau ko e fehālaaki fakatu'utāmaki 'o kapau ko e fehālaaki takitaha pe ko honau tākaki fakakāto'a te ne uesia 'a e faitu'utu'uni 'a e kau ma'u mafai' makatu'unga 'i he ngaahi fakamatala pa'anga' ni.

Ko e konga 'o ha 'atita fakatatau ki he Sīpinga 'Atita Fakavaha'apule'anga ki he Ngaahi 'Ofisi 'Atita Fakapule'anga, (ISSAIs), 'oku mau ngāue'aki 'a e ngaahi fakamaau fakapolofesinale mo e fifili fakapolofesinale lolotonga 'a e ngāue faka-'atita. Na'a mau:

- Fakatokanga'i mo sivi'i 'a e tu'unga fakatu'utāmaki 'e ala a'u ki ai ha fehālaaki 'i he ngaahi fakamatala pa'anga, pe na'e makatu'unga 'i ha ngāue kākā pe fehālaaki, fa'u mo fakahoko 'a e ngaahi ngāue faka-'atita ki he ngaahi tu'unga fakatu'utāmaki 'e ala a'u ki ai ha fehālaaki, pea fakahā ha ngaahi fakamo'oni pau faka-'atita 'oku fe'unga mo lelei ki he Tala Fakakaukau na'a mau fakahoko.

Ko e fakatu'utāmaki 'o ha 'ikai fakatokanga'i ha hala makatu'unga 'i ha ngāue kākā 'oku faingata'a ange ia ke ma'u 'i ha hala makatu'unga mei ha fehālaaki, he ko e ngāue kākā 'oku kau ki ai 'a e ngāue fakataha ke kākā, tohinima kākā, to'o 'o e fakamatala 'oku totonu ke kei fakakau, fakamatala lo'i, pe liliu 'a e tu'utu'uni ngāue totonu.

- Mahino'i 'o e ngaahi founa ngāue malu'i fakalotongāue 'oku kaunga tonu ki he 'atita 'o mau fa'u mo fakahoko 'a e ngaahi founa sivi faka'atita 'oku taau mo fe'unga mo e ngaahi tūkunga kotoa pe, ka 'oku 'ikai ke fakataumu'a ki hano fakahā 'o ha Tala Fakakaukau ki he mālohi mo e ngāue lelei 'o e ngaahi founa ngāue malu'i fakalotongāue ko ia 'a e Potungāue Pa'anga.
- Fakamahu'inga'i 'a e taau 'o e ngaahi tu'utu'uni fakatauhi pa'anga na'e ngāue'aki fakataha mo e 'uhinga lelei 'o e ngaahi 'esitimetī fakapa'anga pea mo e ngaahi fakamatala 'a e Minisitā.
- Aofangatuku hono ngāue totonu 'aki 'e he kau Pule ha tu'utu'uni fe'unga lelei 'i he hokohoko atu 'a e ngāue lelei 'o e ngaahi fa'unga ngāue, fakatefito 'i he ngaahi fakamo'oni faka'atita na'e tuku mai, neongo pe 'oku fakata'eta'epau 'a e ngaahi ngāue na'e fakahoko pe tu'utu'uni 'o makatu'unga mei ai ha ngaahi veiveiua ki he hokohoko atu 'a e ngāue angamaheni 'a e Pule'anga. Kapau 'e faifai ange pea a'u ki ha tu'unga pehē, 'oku fekau' i mai leva kima'utolu ke mau tokanga taha ki he'emau lipooti faka'atita 'oku fakatefito ia mei he ngaahi fakamo'oni faka'atita 'oku tuku mai 'i he vaha'a taimi 'o 'emau fai 'a e ngāue faka'atita ko ia'.
- Sivi'i 'a e lipooti fakalukufua, sīpinga fokotu'utu'u mo e hokohoko 'o e ngaahi fakamatala pa'anga, fakataha mo e ngaahi fakamatala tākaki mai, pea mo vakai'i pe 'oku fakahā mai 'e he ngaahi fakamatala pa'anga 'a e ngaahi ngāue na'e fakahoko 'i he sīpinga lipooti 'oku lelei.

‘Oku mau fetu’utaki pea mo kinautolu ‘a e kau Pulengāue, ki ha ngaahi me’a makehe, palani’i mo fokotu’u ‘o e taimi ‘atita pea mo e ngaahi fakamo’oni ‘atita mahu’inga, kau ki ai ha ngaahi matavaivai ‘i he founa pule’i fakalotongāue ‘a ia kuo mau ma’u lolotonga ‘a e ‘atita’.

Sefita Tangi *FOPA* *Chief*
‘ATITA SENIALE

‘Aho: 29 ‘o Fepueli, 2024

Kakano 'o e Tohi

Tepile	Peesi
--------	-------

KONGA 1: Ngaahi Fakamatala Pa'anga kuo tu'utu'uni'i 'e he Sīpinga Tauhitohi Fakavaha'apule'anga 'o e Fakamatala Pa'anga Fakapule'anga, ki hono lekooti 'o e Ngaahi Fehū'aki Fakapa'anga (IPSAS Cash).

Tepile 1	Fakamatala Ki He Pa'anga Ma'u Mai mo e Totongi Atu ki he ta'u 'oku Ngata ki he 'aho 30 Sune, 2023.....	9
Tepile 2	Fakamatala Fakama'opo'opo ki hono fakahoa 'a e Patiseti ki he Ola totonu 'o e ta'u fakapa'anga ngata he 'aho 30 Sune, 2023.....	10
Tepile 3	Fakamatala fakaikiiki ki he Fakamatala Pa'anga.....	11 – 34

KONGA 2: Ngaahi Fakamatala Pa'anga kehe 'oku Tu'utu'uni 'e he Lao ki hono Pule'i 'o e Pa'anga 'a e Pule'anga.

Tepile 4	Fakamatala ki he Pa'anga Hu Mai mo e Hu Atu ki he ta'u 'oku ngata ki he 30 Sune, 2023	36
Tepile 5	Fakamatala ki he Ngaahi Koloa mo e Ngaahi Mo'ua 'i he 'aho 30 Sune, 2023	37
Tepile 6	Fakamatala ki he Ngaahi Pa'anga Nō 'a e Pule'anga.....	38 - 47
Tepile 7	Fakamatala ki he Ngaahi 'Inivesi	49 - 50
Tepile 8	Fakamatala ki he Fakatupu Pa'anga Angamaheni 'i he Ta'u Fakapa'anga 'e nima (5) kuohili.....	51
Tepile 9	Fakamatala ki he Fakamole Angamaheni 'i he Ta'u Fakapa'anga 'e nima (5) kuohili.....	52

KONGA 1:

*Ngaahi Fakamatala Pa'anga kuo tu'utu'uni'i 'e
he Sīpinga Tauhitohi Fakavaha'apule'anga 'o e
Fakamatala Pa'anga Fakapule'anga ki he
Fehū'aki 'a e Pa'anga (IPSAS Cash).*

Pule'anga 'o Tonga
Tepile 1

FAKAMATALA KI HE PA'ANGA MA'U MAI MO E
TOTONGI ATU KI HE TA'U 'OKU NGATA KI HE 'AHO 30 SUNE 2023

	Nouti	2022-23 \$	2021-22 \$
FEHU'AKI 'A E PA'ANGA MEI HE NGAAHI NGĀUE ANGAMAHENI			
Tanaki Pa'anga Angamaheni			
Tukuhau Vāhenga		57,966,360	55,576,485
Tukuhau Fefakatau'aki		25,819,068	20,408,252
Tukuhau ki he Ngaahi Koloa mo e Ngāue		128,343,026	109,120,509
Tukuhau 'Ekisia		65,999,567	65,728,833
Totongi ki he Ngaahi Ngāue mo e Laiseni		27,567,896	20,849,232
Ngaahi Pisinisi mo e Koloa 'a e Pule'anga		9,863,719	9,612,633
Pa'anga Tokoni ki he Patiseti		53,733,317	52,098,020
Ngaahi Pa'anga Ngāue Fakalakalaka Hū Mai (Tokoni mo e Nō)		168,058,959	134,295,041
Pa'anga Hū Mai Kehe		442,454	641,845
Pa'anga Hū Mai Talāsiti	3.8	13,424,999	23,620,134
<i>Fakakātoa 'o e Tanaki Pa'anga Angamaheni</i>		<u>551,219,365</u>	<u>491,950,985</u>
Fakamole Angamaheni			
Kau Ngāue Tu'uma'u		150,299,451	157,012,321
Kau Ngāue Lau'aho		13,234,716	19,290,234
Fefononga'aki mo e Fetu'utaki		23,047,682	12,378,629
Tauhi mo e Fakalele Ngāue		35,871,736	33,565,558
Totongi Koloa mo e Ngāue		104,500,112	86,395,483
Me'a'ofa Fakangāue mo e 'Inasi		88,860,177	85,402,943
Fakamole ki he Tute 'o e Ngaahi polōseki Fakalakalaka		2,721,451	2,843,772
Penisoni mo e Ngaahi Me'aofa		4,106,425	3,854,341
Pa'anga Hū Atu Talāsiti		1,385,197	-
	3.8	13,790,970	15,647,244
<i>Fakakātoa 'o e Ngaahi Pa'anga Totongi Atu Angamaheni</i>		<u>437,817,916</u>	<u>416,390,525</u>
Toenga mei he Fehu'aki 'a e Pa'anga mei he Ngaahi Ngāue Angamaheni		<u>113,401,448</u>	<u>75,560,460</u>
Pa'anga Hū Mai mei hono tuku atu 'o e Koloa			
Pa'anga Hū Mai mei he Totongi 'o e Pōnite		68,581	115,533
Ngaahi Nō Tuku Atu		656,332	661,522
Totongi 'Inasi		7,050,029	(150,745)
Ngaahi Koloa	7.3	(31,321,746)	(40,538,618)
Fakatau 'o e Ngaahi 'Inivesi		(7,900,375)	-
		<u>(31,447,179)</u>	<u>(39,912,308)</u>
Toenga Pa'anga mei he Ngaahi 'Inivesi			
Pa'anga Hū Mai Mei he Ngaahi Nō	6.3	36,081,373	16,634,079
Pa'anga Hū Atu 'i he Totongi Nō	6.3	(43,549,734)	(34,584,379)
		<u>(7,468,361)</u>	<u>(17,950,300)</u>
Toenga Pa'anga mei he Ngaahi Ngāue Fakatupu Pa'anga			
		74,485,908	17,697,852
Pa'anga 'i he Pangikē mo e Seifi 'i he 'aho 1 Siulai		249,259,225	233,078,624
Fa'ikehekehe 'i he Fakafetongi Pa'anga	3.10	1,547,266	(1,517,252)
Pa'anga 'i he Pangikē mo e Seifi 'i he 'aho 30 Sune	3.5	325,292,400	249,259,225

Pule'anga 'o Tonga

Tepile 2

FAKAMATALA FAKAMA'OPO'OPO KI HONO FAKAHOA 'A E PATISETI KI HE MAHU'INGA TOTONU 'O E TA'U FAKAPA'ANGA NGATA KI HE 'AHO 30 SUNE 2023

		2022-23			
		'Esitimeti Kamata	'Esitimeti Liliu	Mahu'inga Totonu	Mahu'inga Totonu/ 'Esitimeti Liliu
Nouti		\$	\$	\$	\$
TANAKI PA'ANGA ANGAMAHENI					
3.2					
	Tukuhau Vāhenga	48,152,700	48,152,700	57,966,360	120%
	Tukuhau Fefakatau'aki	23,286,000	23,286,000	25,819,068	111%
	Tukuhau ki he Ngaahi Koloa mo e Ngāue	106,609,000	106,609,000	128,343,026	120%
	Tukuhau 'Ekisia	67,588,500	67,588,500	65,999,567	98%
	Totongi ki he Ngaahi Ngāue mo e Laiseni	28,196,700	28,196,700	27,567,896	98%
	Ngaahi Pisinisi mo e Koloa 'a e Pule'anga	11,584,600	11,584,600	9,852,416	85%
	Pa'anga Hū Mai Kehe	1,236,700	1,236,700	511,035	41%
	Pa'anga Hū Mai mei he Totongi mo e Pōnite	38,642,100	38,642,100	36,493,698	94%
	Pa'anga Tokoni ki he Patiseti	81,469,600	81,469,600	53,733,317	66%
	<i>Fakakātoa 'o e Tanaki Pa'anga Angamaheni</i>	406,765,900	406,765,900	406,286,383	99.9%
FAKAMOLE ANGAMAHENI					
3.3					
	Kau Ngāue Tu'uma'u	155,765,900	151,843,057	147,597,721	97%
	Kau Ngāue Lau'aho	13,223,200	12,825,114	12,039,533	94%
	Fefononga'aki mo e Fetu'utaki	11,263,800	20,539,509	19,649,568	96%
	Tauhi mo e Fakalele Ngāue	20,265,800	25,122,015	23,787,674	95%
	Totongi Koloa mo e Ngāue	62,659,200	68,426,881	64,443,401	94%
	Me'a'ofa Fakangāue mo e 'Inasi	89,239,300	75,511,588	58,109,345	77%
	Fakamole ki he Tute 'o e Ngaahi polōseki Fakalakalaka	4,626,700	4,052,296	2,721,451	67%
	Ngaahi Nō Fakapule'anga	43,580,000	43,580,000	43,549,734	100%
	Pa'anga Talifaki	5,000,000	4,735	-	0%
	Penisoni mo e Ngaahi Me'a'ofa	3,871,900	4,812,801	4,106,425	85%
	Ngaahi Koloa	16,525,100	19,302,904	17,150,751	89%
	Totongi 'Inasi	1,000,000	1,000,000	400,375	0%
	Tokoni ki he Fakalakalaka 'o e Ngaahi Sekitoa Taa'utaha	10,000,000	10,000,000	1,385,197	0%
	<i>Fakakātoa 'o e Ngaahi Pa'anga Totongi Atu Angamaheni</i>	437,020,900	437,020,900	394,941,175	90.4%
		(30,255,000)	(30,255,000)	11,345,209	
Fakakātoa 'a e Hulu/(Fe'amokaki) mo e Pa'anga Tokoni ki he Patiseti					
	Ngaahi Pa'anga Ngāue Fakalakalaka Hū Mai (Tokoni mo e Nō)	136,089,200	136,089,200	169,176,523	124.3%
	Ngaahi Pa'anga Ngāue Fakalakalaka Hū Atu (Tokoni mo e Nō)	136,089,600	136,089,600	112,131,000	82.4%
		(400)	(400)	57,045,524	
Toenga Hulu/(Fe'amokaki) mei he Pa'anga Ngāue Fakalakalaka (Tokoni mo e Nō)					
	FAKAKĀTOA 'O E PA'ANGA HŪ MAI	542,855,100	542,855,100	575,462,907	106%
	FAKAKĀTOA 'O E PA'ANGA HŪ ATU	573,110,500	573,110,500	507,072,175	88.5%

KO E NGAHI NOUTI KI HE FAKAMATALA PA'ANGA

3.1. NGAHI MAKATU'UNGA FAKA-TAUHITOHI

3.1.(1) Fakamatala Muimui Ofi

Ko e ngaahi fakamatala ko eni, na'e teuteu 'e he Minisitā Pa'anga 'o fakapatonu ki he Sīpinga Tauhitohi Fakavaha'apule'anga 'o e Fakamatala Pa'anga Fakapule'anga ki he Fehū'aki 'a e Pa'anga (IPSAS Cash), 'a ia na'e tukuange mai 'e he Poate 'o e Sīpinga Tauhitohi Fakavaha'apule'anga 'o e Fakamatala Pa'anga Fakapule'angá (IPSASB) pea pehē ki he Lao ki hono Pule'i 'o e Pa'anga 'a e Pule'anga.

Ko e Fakamatala Pa'angá ni, 'oku fakahā ia 'i he konga lalahi 'e ua (2):

- Konga 'Uluaki (1) – Ngaahi Fakamatala Pa'anga 'oku fiema'u 'i he malumalu 'o e Sīpinga Tauhitohi Fakavaha'apule'anga 'o e Fakamatala Pa'anga Fakapule'anga;
- Konga 'Ua (2) – Ngaahi Fakamatala Pa'anga tanaki mai 'oku fiema'u 'i he malumalu 'o e Lao ki hono Pule'i 'o e Pa'anga 'a e Pule'anga.

Kaekehe, ke fakatokanga'i ange, koe ngaahi kehekehe 'i he tu'utu'uni 'o e Sīpinga Tauhitohi Fakavaha'apule'anga 'o e Fakamatala Pa'anga Fakapule'anga ki he Fehū'aki Pa'anga, 'oku faka'asi pe 'i he ngaahi nouti.

3.1.(2) Makatu'unga 'o hono Teuteu

Na'e teuteu'i 'a e Fakamatala Pa'angá ni 'o fakatatau ki he Lao ki hono Pule'i 'o e Pa'anga 'a e Pule'anga, pea mo ha toe Lao fekau'aki kehe, kae pehē ki he Sīpinga Tauhitohi Fakavaha'apule'anga ki he ngaahi Fehū'aki Fakapa'anga ki hono Lipooti 'o e Fakamatala Pa'anga 'i he malumalu 'o e Founa Tauhitohi ki he Fehū'aki 'a e Pa'anga.

Ko e makatu'unga hono teuteu 'o e fakamatala pa'anga 'a e Pule'anga 'i he ta'u ni, na'e fakatatau ki he Sīpinga Tauhitohi Fakavaha'apule'anga 'o e Fakamatala Pa'anga Fakapule'anga ki he Fehū'aki 'a e Pa'anga. Ko e feinga foki 'eni 'a e Pule'anga ke nga'unu atu ke lava 'o lekooti kakato 'a e ngaahi koloa mo e ngaahi mo'ua 'a e Pule'anga.

Ko e Ngaahi Makatu'unga Faka-Tauhitohi, na'e ngāue'aki tatau pe 'i he lolotonga 'o e ta'u.

3.1.(3) Sino 'oku Fakamatala'i

Ko e ngaahi fakamatala pa'angá ni, 'oku 'a e Pule'anga 'o Tonga ia. 'Oku kau heni 'a e kotoa 'o e ngaahi Potungāue mo e ngaahi Va'a Ngaue 'a e Pule'angá, 'a ia 'oku fakapa'anga fakatatau ki he Lao ke Fakahū atu 'a e Pa'anga ki he Ngaahi Ngāue 'a e Pule'anga, ka 'oku 'ikai kau ai 'a e ngaahi Pisinisi 'a e Pule'angá 'a ia 'oku pule'i 'e he Pule'anga.

'Oku kau 'i he ngaahi polokalama Fakapule'angá, 'a hono vahe'i 'o e pa'anga ki he ngaahi fiema'u ki he mo'ui lelei, akó, malu 'o e fonua, malu'i fakasōsialé, nofo'angá, feitu'u fai'anga fakafiefiá mo fakafonuá pea mo hono tokangaekina fakalūkufua 'o e kakai mo e 'ekonōmika, 'o fakafongā'i 'a e kakai 'o Tongá.

'Oku hā atu 'i he tēpile ua (2) mo e ngaahi nouti ki he lisi 'o e ngaahi Potungāue 'oku nau ma'u 'a e ngaahi vahevahe 'o e patiseti.

3.1.(4) Pa'anga 'oku Fai'aki 'a e Fakamatala

Ko e fakamatala pa'angá ni 'oku fakahoko 'i he pa'anga Tonga.

3.1.(5) Hokohoko Atu Pe

Ko e ngaahi fakamatala pa'angá 'oku teuteu ia 'o makatu'unga 'i he fakakaukau 'e hokohoko atu pe 'a e ngāue ki he kaha'u.

Pule'anga 'o Tonga

3.1.(6) Ngaahi Totongi mei he Ngaahi Feitu'u Kehe

Na'e ta'imalie 'a e Pule'anga 'o Tongá mei ha ngaahi koloa mo e ngāue, pē ko e 'inivesi, pehē ki ha ngaahi langa fakalakalaka na'e fakafou mai 'i he nō pe ko e tokoni pa'anga mei he ngaahi feitu'u kehe. Ko e ngaahi tokoni ko 'eni, 'oku 'ikai ke hā 'i he fakamatala pa'anga Hū Mai pe Hū Atu 'a e Pule'angá, he 'oku 'ikai ke 'omai hangatonu 'a e pa'anga ki he 'akauni pangikē 'a e Pule'anga.

3.1.(7) Pa'anga mei he Pule'anga/Kautaha Tokoni

'I he Lao ki hono Pule'i 'o e Pa'anga 'a e Pule'anga kupu 9(5) 'oku ne fakapatonu mai ai, "Ko e ngaahi pa'anga tokoni 'oku ma'u mai hili hono tali 'o e Lao Fakaangaanga ki he Fakahū Atu 'o e Pa'anga ki he Ngāue 'a e Pule'anga, kuo pau ke fakahū ia ki he ngaahi Vouti 'oku kau ki ai, 'o 'ikai ke toe fiema'u 'a e fakangofua 'a e Fale Alea."

3.1.(8) Founga Faka-Tauhitohi 'o e Fakafetongi Mahu'inga Pa'anga Muli

Ko e ngaahi fehū'aki 'i he fakafetongi pa'anga muli 'oku lekooti 'i he mahu'inga 'o e fetongi pa'anga muli na'e fai'aki 'a e fefakatau'aki 'i he 'aho na'e fakahoko ai 'a e totongi. Ko e ngaahi koloa pa'anga muli, pea mo e ngaahi mo'ua 'i he pa'anga muli, 'oku liliu ia 'aki 'a e mahu'inga fetongi pa'anga muli 'o e 'aho 30 'o Sune 2022. Ko e ngaahi tupu/mole 'i hono liliu 'a e ngaahi 'akauni pangikē pa'anga muli, 'oku hā ia ko e me'a fakatonutonu 'i he tepile 'uluaki (1).

3.1.(9) Pa'anga mo e Ngaahi Pa'anga Tatau Pehē

Ko e pa'anga mo e ngaahi pa'anga tatau pehē, 'oku fakakau ki ai 'a e palanisi 'o e ngaahi pa'anga 'i he pangikē mo e pa'anga talāsiti 'oku tauhi mo totongi 'i he ngaahi va'a 'o e Falepa'anga. 'E malava ke fakakau 'i he palanisi 'o e pa'anga, 'a e ngaahi pa'anga kole nō taimi nounou, ka na'e 'ikai faka'aonga'i 'eni 'i he ta'u 2021-22.

Fakatatau ki he Sipinga Tauhitohi Fakavaha'apule'anga 'o e Fakamatala Pa'anga Fakapule'anga ki he Fehū'aki Pa'anga, ko e ngaahi palanisi 'o e Pa'anga 'i he ta'u 2021-22 'oku 'ikai ke fakakau ai 'a e ngaahi 'inivesi taimi nounou. 'A ia 'oku 'i ai 'a e liliu heni mei he ngaahi ta'u kuo maliu atu, he na'e fakakau 'a e ngaahi 'inivesi taimi nounou ki he ngaahi palanisi 'o e pa'anga. Na'e fakahoko 'a e liliu ki he fotunga 'o e palanisi 'o e pa'anga ki he ta'u kuo maliu atu, koe'uhi ko e 'uhinga 'oku hā atu 'i 'olunga pea 'oku hā ia 'i he tepile 'uluaki (1).

Ko e pa'anga fakangatangátá 'oku fakakau mo ia 'i he pa'anga mo e ngaahi pa'anga tatau pehē, pea 'oku faka'asi ia 'i he lipooti fakapa'angá ni koe'uhí ko e 'ata ki tu'a.

3.1.(10) Fakamatala Pa'anga Fakakātoa

'I he tu'unga lolotongá, 'oku te'eki malava ke teuteu'i ha fakamatala pa'anga fakakātoa, ke fakataha'i mo e ngaahi Pisinisi 'a e Pule'anga. 'Oku kei hokohoko atu pē hono fakalelei'i 'a e Ngaahi Kautaha Pisinisi Fakapule'anga 'i Tongá. 'I he kaha'ú, ko 'ene ma'u mai ko ia 'o ha ngaahi fakamatala fakapa'anga falala'anga, 'e ala malava 'o fai ha fakamatala pa'anga fakakātoa 'i he fakamatala pa'anga 'a e Pule'anga.

'I he lotongá ni, ko e ngaahi 'inivesi 'a e Pule'anga 'i he'ene Ngaahi Kautaha Pisinisi, 'oku fakaikiiki atu ia 'i he Konga ua (2).

3.1.(12) Ngaahi Fika Fakafehoanaki 'o e Ta'u Kimu'a

Ko e ngaahi fika fakafehoanaki 'i he kotoa 'o e Ngaahi Fakamatala Pa'anga, na'e fokotu'utu'u ke ne 'oatu 'a e ngaahi fakamatala ki he ngaahi palanisi 'o e ta'u kimu'a. Ko e ngaahi fika fakafehoanaki ki Fakamatala ki he Pa'anga Tānaki mo e Fakamole 'e ma'u ia ki he Fakamatala Fakapa'anga ki he ta'u fakapa'anga kuo 'osi fakamo'oni'i 'o e ta'u kuo 'osi.

3.1.(13) Ngaahi Fakamatala Fo'ou Tanaki mai ki he Fakamatala Pa'anga

Na'e 'ikai ha toe fakamatala tanaki mai fo'ou ne fakakau 'i he Fakamatala Pa'anga 'a e Pule'anga 'i he ta'u fakapa'anga 2022-23.

3.1.(14) Ngaahi me'a ne hoko ki mui te ne uesia 'a e Fakamatala Pa'anga

'I he faka'osinga 'o e ta'u fakapa'anga, ne fakatokanga'i ne 'ikai ha toe me'a te ne ala uesia lahi hono fakahoko fatongia mo e tu'unga 'o e pule'anga.

3.1.(15) Ngaahi liliu ke lelelange 'a hono pule'i 'a e Pa'anga 'a e Pule'anga

Ko e konga ia 'o e ngaahi liliu fakalelei ni, ko e tulipau ke toe fakalakalakaange 'a e ngaahi founa ngaue lolotonga, 'i hono fakahoko 'o e ngaahi totongi atu.

Ne malava 'o fakahoko 'a e ngaahi a'usia ni 'i he lolotonga 'o e ta'u fakapa'anga.

a) Tufaki atu ki he ngaahi Potungaue 'a e ngaahi fatongia ki hono Sivi'i mo Fakamafai'i 'o e ngaahi totongi atu.

Ne kamata 'i Ma'asi 2023, hono tukuange atu e fatongia ni, mo e taumu'a ke taliui kakato 'a e ngaahi Potungaue ki he'enua ngaahi fakamole pea ke toe vaveange hono teuteu'i.

c) Kamata'i 'a e Totongi atu Fakafou 'i he 'Initaneti

Ne kamata mei 'Epeleli 2023, 'a e 'ikai ke toe ngaue'aki ha sieke ki he ngaahi totongi atu 'o e vahenga ne fou 'i he Pangike ANZ. Ne makatu'unga pe eni 'i hono ngaue'aki 'o e founa ngaue fo'ou 'oku ui koe "ANZ Transactive" 'a ia ko hono fakafou 'o e ngaahi totongi kotoatu 'i he 'initaneti.

3.2. FAKATUPU PA'ANGA

FAKATUPU PA'ANGA ANGAMAHENI 'I HONO FA'AHINGA KI HE TA'U 'OKU NGATA KI HE 'AHO 30 SUNE 2023

	Nouti	'Esimeti	Mahu'inga Totonu 2022-23	(Si'isi'i) Lahi 'i he 'Esimeti	Mahu'inga Totonu 2021-22
TĀNAKI PA'ANGA					
Tukuhau Vāhenga					
Tukuhau mei he Vāhenga 'a e kau Ngāue Fakapulē'anga	a	8,534,000	9,519,194	985,194	10,746,914
Tukuhau mei he Vāhenga 'a e Ngaahi Ngāue'anga Iki/Lalahi		11,289,800	10,874,560	(415,240)	9,311,915
Tukuhau 'a e Ngaahi Kautaha Iki		1,000,000	960,801	(39,199)	871,562
Tukuhau 'a e Ngaahi Kautaha Lalahi	e	14,328,900	23,031,274	8,702,374	19,081,721
Tukuhau ta'ofi ki he kakai 'oku Nofu Fonua		1,000,000	594,034	(405,966)	651,058
Tukuhau ta'ofi ki he kakai 'oku 'ikai Nofu Fonua	f	8,000,000	9,670,563	1,670,563	10,418,319
Ngaahi Tukuhau Motu'a kuo toe lava 'o Tānaki Mai	h	4,000,000	3,315,935	(684,065)	4,494,995
<i>Fakakātoa 'o e Tukuhau Vahenga</i>		48,152,700	57,966,360	9,813,660	55,576,485
Tukuhau Fefakatau'aki					
Tute 'o e Koloa Hū Mai 'a e Ngaahi Kautaha	i	22,868,900	25,426,886	2,557,986	20,296,839
Tute 'o e Koloa Hū Mai 'a e Pule'anga		417,100	392,182	-24,918	111,413
<i>Fakakātoa 'o e Tukuhau Fefakatau'aki</i>		23,286,000	25,819,068	2,533,068	20,408,252
Tukuhau Ngāue'aki Koloa Hū Mai					
Tukuhau Ngāue'aki Fakaloto fonua	l	23,505,800	24,242,724	736,924	24,228,634
Tukuhau Ngāue'aki 'a e Pule'anga	m	1,200,000	1,916,344	716,344	1,214,525
Ngaahi Tukuhau Ngāue'aki kuo toe lava 'o Tānaki Mai	n	2,500,000	1,212,913	(1,287,087)	1,362,725
<i>Fakakātoa 'o e Tukuhau Koloa mo e Ngāue</i>		106,609,000	128,343,026	21,734,026	109,120,509
Tukuhau 'Ekisia					
Tukuhau 'Ekisia	ng	63,382,500	60,222,317	(3,160,183)	61,220,714
Tukuhau 'Ekisia 'a e Pule'anga		1,000	1,370	370	4,467
Inasi Fakapulē'anga 'i he Fetongi Pa'anga Muli	o	4,205,000	5,775,879	1,570,879	4,503,652
<i>Fakakātoa 'o e Tukuhau 'Ekisia</i>		67,588,500	65,999,567	(1,588,933)	65,728,833

FAKATUPU PA'ANGA ANGAMAHENI 'I HONO FA'AHINGA KI HE TA'U 'OKU NGATA KI HE 'AHO 30 SUNE 2023 (HOKO ATU)

	Nouti	'Esitimeti \$	Mahu'inga Totonu 2022-23 \$	(Si'isi'i) Lahi 'i he 'Esitimeti \$	Mahu'inga Totonu 2021-22 \$
Totongi Ngāue mo e Laiseni					
Totongi Tohi Fakangofua Folau					
Totongi Ako	p	2,000,000	3,063,813	1,063,813	1,364,629
Laiseni mo e Lesisita 'o e Ngaahi Saliote Misini		2,233,200	2,189,572	(43,628)	1,859,053
Totongi Sivi Fakata'u 'o e Ngaahi Saliote Misini	s	2,300,000	2,859,952	559,952	2,635,169
Ngaahi Totongi mo e Laiseni Makehe		2,130,300	2,293,782	163,482	2,091,560
<i>Fakakātoa 'o e Totongi Ngāue mo e Laiseni</i>	t	19,533,200	17,160,777	(2,372,423)	12,898,820
		28,196,700	27,567,896	(628,804)	20,849,232
Ngaahi 'Inasi mei he Ngaahi Kautaha 'a e Pule'anga mo e					
Totongi Ngāue'aki Kelekele					
Pa'anga Tupu		1,154,600	1,047,289	(107,311)	871,815
Ngaahi 'Inasi	u	4,660,000	5,528,654	868,654	5,784,501
Totongi ki hono Ngāue'aki 'o e Kelekele mo e Ngaahi Totongi					
Ma'u Mai Makehe	v	5,770,000	3,276,474	(2,493,526)	2,831,272
<i>Fakakātoa 'o e Ngaahi 'Inasi mei he Ngaahi Kautaha 'a e</i>					
<i>Pule'anga mo e Totongi Ngāue'aki Kelekele</i>					
		11,584,600	9,852,416	(1,732,184)	9,487,589
Pa'anga Hū Mai Kehe					
Fakatau atu 'a e Ngaahi Koloa 'a e Pule'anga		428,900	68,581	(360,319)	115,533
Fakatupu Pa'anga Kehe		807,800	442,454	(365,346)	641,845
		1,236,700	511,035	(725,665)	757,378
<i>Fakakātoa 'o e Pa'anga Hū Mai kehe</i>					
<i>Fakakātoa 'o e Pa'anga Hū Mai</i>					
Ngaahi Totongi Fakafoki 'o e Tefito'i Pa'anga Nō mei he					
Pule'anga		286,654,200	316,059,368	29,405,168	281,928,279
Pa'anga Ma'u mai mei he Fakatau Pōnite	aa	1,627,100	442,362	(1,184,738)	346,141
	ee	37,015,000	36,051,336	(963,664)	15,846,000
<i>Fakakātoa 'o e Fakatupu Pa'anga Angamaheni</i>		325,296,300	352,553,066	27,256,766	298,120,420
Pa'anga Tokoni ki he Patiseti					
Pa'anga Fakalakalaka Ma'u Mai	3.9	81,469,600	53,733,317	(27,736,283)	52,098,020
Pa'anga Fakalakalaka Ma'u Mai	3.7	136,089,200	169,176,523	33,087,323	136,121,799
FAKAKĀTOA 'O E FAKATUPU PA'ANGA		\$ 542,855,100	\$ 575,462,907	\$ 32,607,807	\$ 486,340,238

Pule'anga 'o Tonga

Faikehekehe 'i he fakafehoanaki 'o e Patiseti Fakatupu Pa'anga mo e Fakatupu Pa'anga Hū Mai Mo'oni (si'isi'i)/lahi hake 'i he Nima Kilu (\$500,000):

Nouti	Fakamatala	Mahu'inga (\$) (Si'isi'i)/Lahi
a	Ne hulu e tanaki 'o e Tukupau Tanaki mei he Vahenga 'a e Kau Ngaue Fakapule'anga, makatu'unga mei he toe tokolahi ange 'a e kau ngaue fo'ou na'e fakahu ki he ngaue'anga, pehe ki he tokolahi e n'ihhi ne hihikihi lakanga ngaue, 'i he lototonga 'a e ta'u fakapa'anga.	985,194
e	Ko e hulu e tanaki, na'e makatu'unga ia mei he totongi mai 'o e ngaahi mo'ua mo e tukuhau 'a e Ngaahi Kautaha Lahahi, ne toloi lototonga 'a e taimi KOVITI-19, pea pehe foki ki he tanaki mei he ngaahi pisinisi ne nau toki fakaakeake mamalie hili e KOVITI-19 mo e fakatamaki HTHH.	8,702,374
f	Ne toe lele'ange 'a e vaa ngaue 'a e Potungaue Pa'anga Hu mai mo e kakai 'ikai nofo fonua, 'i hono tanaki 'a e tukuhau ta'ofi, kau atu pe ki ai mo e toe tupu tokolahiangae 'a e kau ngaue 'ikai nofo fonua, talu mei he kamata 'a e tapuni 'a e kau 'a fonua 'i he fakangatangata 'o e KOVITI-19.	1,670,563
h	Na'e uestia 'a e tanaki mo'ua 'i he konga ki mui 'o e ta'u 2022, makatu'unga 'i hono fakangaloku 'e he Potungaue 'a e 'eke 'o e ngaahi mo'ua. Koe konga pe ia 'o e tokoni 'a e pule'anga ki he fakaakeake 'a e ngaahi pisinisi mei he uestia tamaki 'o e pa 'a e mo'unga afi HTHH pea mo e KOVITI-19. Na'e toe uestia lahi foki e tanaki koe'uhi ko e ngaahi palopalema ne hoko 'i he sisitamu founa tanaki pa'anga hu mai.	(684,065)
i	Talu mei Tisema 2022, na'e to'o ai 'a e ngaahi tute na'e faka'ata, tautautefito ki he ngaahi tute ne fekau'aki mo e ngaahi tokoni lototonga 'o e fakaakeake mei he KOVITI-19 mo e fakatamaki HTHH.	2,557,986
k	Ne hulu 'a e tanaki, tupu mei he lahi ange 'a e ngaahi koloa ne hu mai, fakataha pe mo hono ta'ofi 'a e faka'ata 'o e tute, talu mei Tisema 2022, tautautefito ki he ngaahi tute ne fekau'aki mo e ngaahi tokoni lototonga 'a e taimi KOVITI-19 mo e fakatamaki HTHH.	21,567,845
l	Ne tokoni lahi hono fokotu'u 'o e ngaahi misini lesisita pa'anga pe ko e polokalama Poini 'o e Fakatau ki he hulu 'a e tanaki, pea toe tokolahiangae e ngaahi kautaha ne malava ke muimu'i lelei mo fakapapau'i e 'a e tonu 'o 'enau gaahi fakamatala tukuhau.	736,924
m	Na'e hulu ange 'a e tanaki, tupu mei he fakautuutu ke lahiane 'a e ngaahi fakatau 'a e Pule'anga.	716,344
n	Koe 'uhinga tatau pe 'o hange ko ia 'oku ha atu 'i he "h"	(1,287,087)
ng	Na'e tupunga eni 'i he holo 'a e hu mai 'o e sikaleti, koe'uhi ko e tupulaki 'a e fiema'u 'o e tapaka Tonga, kau fakataha pe ki ai mo e holo hono hu mai 'a e ngaahi koloa hangee ko e kava malohi pehee ki he ngaahi me'atokoni 'ikai mou'ilele'i, 'a ia oku mau'olungaange 'enau tukuhau 'esikia.	(3,160,183)
o	Koe'uhi ko e lahiane 'a e pa'anga tokotni mei he ngaahi famili 'i tu'apule'anga.	1,570,879
p	Talu mei he faka'ataa 'o e kau 'a fonua, hili e fakatapatupui KOVITI-19 mo e toe lahiane 'a e ngaahi paasipoti kuo foaki, kau ki ai 'a e fakalolua, fakafo'ou mo e paasipoti fo'ou koe'uhi pe ke fakafaingofua 'i 'a e ngaahi fefolau'aki ki tu'apule'anga.	1,063,813
s	Ne toe lele'ange hono mapule'i mo e fakamalohia hono tanaki mai 'o e ngaahi pa'anga mei he laiseni ngaahi me'alele mo e lesisita, 'e he Timi Ngaue ki he Fefononga'aki he Hala (MOI, MOP mo e MOF)	559,952
t	Ne tupunga eni mei he te'eki totongi mai ki he Pule'anga mei he Kautaha Mala'evakapuna 'o Tonga 'a e 'Inasi mei he Ngaahi Totongi Pasese na'a nau tanaki, pea pehee ki he ma'ulalo ange 'i he 'amanaki 'a e tanaki mei he ngaahi totongi mei he 'ataa 'i he vavaa, 'a ia 'oku te'eki ai ke toe foki ki he tu'unga kimu'a he mahaki faka'auha.	(2,372,423)
u	Koe'uhi ne ma'olunga ange 'a e tanaki 'o e ngaahi 'inasi 'i he me'a ne fai ki ai e 'amanaki pea toe lava 'o tanaki mai e ngaahi mo'ua mei he Poate Taulanga 'a Tonga.	868,654
v	Ko e konga lahi 'o e tonounou e tanaki, ko e holo 'aupito e 'inasi 'o e tupu ne tanaki mai mei he Pangike Pule 'o Tonga. Ne uestia lahi foki 'enau fakahoko fatongia mei he fakatamaki 'o e KOVITI-19 mo e paa 'a e mo'unga afi HTHH.	(2,493,526)
aa	Ne holo 'aupito 'a hono totongi fakafoki mai 'o e Sino'i No mei he Ngaahi Mo'ua Noo 'a e Ngaahi Kautaha 'a e Pule'anga.	(1,184,738)
ee	Koe'uhi ko e feluliuaki 'a e fakafetongi pa'anga, na'a ne uestia 'a e lahi 'o e pa'anga na'e ma'u 'i he ngaahi talitotongi 'o e noo mei he Kautaha Pa'anga Faka-vaha'a Pule'anga (IMF).	(963,664)

FAKATUPU PA'ANGA ANGAMAHENI FAKAPOTUNGĀUE KI HE TA'U 'OKU NGATA KI HE 'AHO 30 SUNE 2023

	Nouti	'Esitimeti \$	Mahu'inga Totonu 2022-23 \$	(Si'isi'i) Lahi 'i he 'Esitimeti \$	Pa'anga Fakalakalaka \$	Mahu'inga Totonu 2021-22 \$
'Ofisi Palasi		-	-	-	59,954	-
Fale Alca		-	-	-	-	-
'Ofisi 'o e 'Atita Seniale		130,000	167,000	37,000	-	108,595
'Ofisi 'o e 'Ompatimeti		-	-	-	-	-
Potungāue Ngaahi Ngāue ki Muli		2,847,000	4,192,685	1,345,685	1,304,625	1,766,709
Kau Tau 'A 'Ene 'Afio		20,000	300	(19,700)	-	3,211
'Ofisi Palēmia		40,000	54,387	14,387	2,298,250	37,417
Potungāue Pa'anga		51,186,600	45,228,114	(5,958,486)	98,565,041	23,450,450
Potungāue Pa'anga Hū Mai mo e Tute		243,001,600	274,036,148	31,034,548	-	247,158,764
Potungāue ki he Ngaahi Kautaha Pisinisi 'a e Pule'anga		3,000,000	5,528,654	2,528,654	-	5,855,283
Potungāue Fefakatau'aki mo e Fakalakalaka Faka'ekonomika		664,000	675,022	11,022	-	616,931
Potungāue Fakamaau'anga mo e Pilisone		2,043,400	1,812,620	(230,780)	125,667	1,595,832
'Ofisi 'o e 'Ateni Seniale		-	-	-	159,687	-
Potungāue Polisi mo e Tamate Afi		711,500	1,070,446	358,946	4,540,503	708,258
Potungāue Mo'ui		1,500,000	1,145,953	(354,047)	6,488,475	1,207,977
Potungāue Ako mo e Ako Ngāue		2,624,800	2,587,529	(37,271)	2,672,864	2,460,478
Potungāue Ngaahi Ngāue Fakalotofoa		63,000	80,600	17,600	10,446,646	41,984
Potungāue Ngoue, Me'atokoni mo e Ngaahi Vao'akau		1,626,000	1,295,169	(330,831)	-	991,838
Potungāue Ngaahi Ngāue Lalahi		10,390,600	9,229,995	(1,160,605)	5,533,179	7,135,887
Potungāue Fonua, Savva mo e Koloa Fakaenatula		1,049,600	926,216	(123,384)	379,064	715,166
Komisoni 'a e Kau Ngāue Fakapulē'anga		-	-	-	-	-
'Ofisi 'o e Sitetisitika		-	-	-	900,525	-
Potungāue Fakamatala 'Ea, Ma'u'anga Ivi, Ma'u'anga Fakamatala, Tokanga'i Ngaahi Fakatamaki Fakaenatula,		-	-	-	-	-
'Atakai, Fetu'utaki mo e Feliuluaki 'o e 'Ea		850,000	1,122,442	272,442	20,649,643	1,354,294
Potungāue Toutai		3,300,000	3,278,023	(21,977)	2,915,101	2,798,541
Potungāue Takimamata		248,200	121,764	(126,436)	12,137,299	112,805
Potungāue Tamate Afi		-	-	-	-	-
Fakakātoa 'o e Fakatupu Pa'anga Angamaheni		325,296,300	352,553,066	27,256,766	169,176,523	298,120,420
Pa'anga Tokoni ki he Patiseti	3.9	81,469,600	53,733,317	(27,736,283)		52,098,020
Pa'anga Fakalakalaka Ma'u Mai	3.7	136,089,200	169,176,523	33,087,323		136,121,799
FAKAKĀTOA 'O E FAKATUPU PA'ANGA		\$ 542,855,100	\$ 575,462,907	\$ 32,607,807		\$ 486,340,238

3.3. FAKAMOLE ANGAMAHENI

FAKAMOLE ANGAMAHENI 'I HONO FA'AHINGÁ 'I HE TA'U 'OKU NGATA KI HE 'AHO 30 SUNE 2023

	Nouti	'Esitimeti Kamata		Pa'anga Talifaki		'Esitimeti Lilii		'Esitimeti Totonu		Mahu'inga Totonu 2022-23		(Si'isi'i) Lahi 'i he 'Esitimeti		Mahu'inga Totonu 2021-22	
		\$		\$		\$		\$		\$		\$		\$	
Kau Ngäue Tutumä'u		155,765,900		220,337		(4,143,180)		151,843,057		147,597,721		(4,245,336)		152,497,454	
Kau Ngäue Lau'äho		13,223,200		(66,508)		(331,578)		12,825,114		12,039,533		(785,581)		10,562,103	
Fefononga'aki mo Fetu'utaki		11,263,800		592,208		8,683,501		20,539,509		19,649,568		(889,941)		9,753,177	
Tauhi mo Fakalele Ngäue		20,265,800		774,112		4,082,103		25,122,015		23,787,674		(1,334,341)		21,929,936	
Totongi Koloa mo e Ngäue		62,659,200		2,605,204		3,162,478		68,426,881		64,443,401		(3,983,480)		61,736,114	
Me'tofa Fakängäue mo e 'Inasi		89,239,300		(138,516)		(13,589,196)		75,511,588		58,109,345		(17,402,243)		48,044,988	
Fakamole Tute Ngaahi Poloseki Fakalakalaka		4,626,700		37,000		(611,404)		4,052,296		2,721,451		(1,330,845)		2,738,617	
Ngaahi Nö Fakapul'e'anga	6.3	8,940,000		-		(717,160)		8,222,840		8,192,573		(30,266)		6,281,705	
Pa'anga Talifaki	3.4	5,000,000		(5,064,165)		68,990		4,735		-		(4,735)		-	
Penisoni mo e Ngaahi Me'aofo		3,871,900		-		940,901		4,812,801		4,106,425		(706,376)		3,854,341	
Tokoni ki he Fakalakalaka Ngaahi Sekitoo Taautaha		10,000,000		-		-		10,000,000		1,385,197		(8,614,803)		-	
Fakakātoa 'o e Fakamole angamaheni ke Totongi Atu		384,855,800		(1,040,328)		(2,454,636)		381,360,835		342,032,888		(39,327,947)		317,398,435	
Totongi Fakafoki 'o e Ngaahi Mo'tua Nö Fakapul'e'anga	6.3	34,640,000		-		717,160		35,357,160		35,357,160		-		28,302,674	
Ngaahi Koloa		16,525,100		1,040,328		1,737,476		19,302,904		17,150,751		(2,152,153)		14,074,094	
Totongi 'Inasi		1,000,000		-		-		1,000,000		400,375		(599,625)		-	
Fakakātoa 'o e ngaahi Fakamole ke Totongi hili e mahina 'e 12		437,020,900		-		-		437,020,900		394,941,175		(42,079,725)		359,775,203	
Ngaahi Fakamole ki he Pa'anga Tokoni mei he Pule'anga/Kautaha Muli	3.7	136,089,600		-		-		136,089,600		112,131,000		(23,958,600)		120,496,148	
FAKAKĀTOA 'O E NGAAAHI FAKAMOLE		\$ 573,110,500		-		-		\$ 573,110,500		\$ 507,072,175		(66,038,325)		\$ 480,271,350	

Ko e pa'anga na 'e fehikitaki 'i he ngaahi polokalama na 'e fakangofua pe ia 'i he konga 10 (1) mo e 12 (2) mo e (3) 'o e Lao ki hono Pule 'i 'o e Pa'anga 'a e Pule'anga

FAKAMOLE ANGAMAHENI FAKAPOTUNGĀUE 'I HE TA'U 'OKU NGATA KI HE 'AHO 30 SUNE 2023

	Nouti	'Estitimeti		Pa'anga Tali'faki	Estitimeti		'Estitimeti		(Si'isi'i) Lahi 'i he		Mahu'inga Totonu Fakalakalaka		Mahu'inga Totonu 2021-22	
		Kamata	\$		Liliu	\$	Totonu	Nouti	'Estitimeti	\$	\$	\$	\$	\$
'Ofisi Palasi	ix	3,761,300	325,000		4,086,300	4,051,500			(34,800)	59,954		3,620,017		
Fale Alea	vi, x	14,611,500	1,194,400		15,805,900	15,713,674			(92,226)	488,463		16,447,789		
'Ofisi 'o e 'Atia Seniale		2,195,400	-		2,195,400	1,851,299			(344,101)	-		1,506,203		
'Ofisi 'o e 'Ompatimani		1,588,800	-		1,588,800	1,475,070			(113,730)	-		1,638,647		
Potungāue Ngaahi Ngāue ki Muli		14,607,000	(75,000)		14,532,000	13,913,563	ff		(618,437)	643,524		13,813,049		
Kau Tau 'A Ene 'Afo		11,986,500	(97,000)		11,889,500	11,543,046			(346,454)	-		10,894,744		
'Ofisi Palēmia	vi	11,015,100	(270,000)		10,745,100	9,645,743	hh		(1,099,357)	1,847,175		8,051,063		
Potungāue Pa'anga	i, ii, iv, v, vi, vii	144,714,400	(5,343,165)		139,371,235	107,626,409	ii		(31,744,826)	35,329,087		86,488,164		
Potungāue Pa'anga Hū Mai mo e Tute	vii	11,042,200	(90,000)		10,952,200	10,600,999			(351,201)	-		9,998,643		
Potungāue ki he Ngaahi Kautaha Pisinisi 'a e Pule'anga		1,604,100	(100,000)		1,504,100	1,336,639			(167,461)	-		1,318,299		
Potungāue Fefakatau'aki mo e Fakalakalaka	iii, xii													
Faka'ekonomika		7,095,000	155,000		7,250,000	7,223,004			(26,996)	20,043		7,230,464		
Potungāue Fakama'u'anga mo e Pilisone	x, xii	12,765,400	476,900		13,242,300	12,975,871			(266,429)	650,410		11,572,796		
'Ofisi 'o e 'Ateni Seniale		3,479,600	-		3,479,600	3,109,171			(370,429)	137,072		3,100,829		
Potungāue Polisi mo e Tamate Afi		12,535,600	(68,900)		12,466,700	12,413,509	kk		(53,191)	353,916		15,161,012		
Potungāue Mo'ui	xii	51,377,400	2,212,800		53,590,200	52,358,449			(1,231,751)	11,337,629		55,787,397		
Potungāue Ako mo e Ako Ngāue	xii	60,345,200	297,000		60,642,200	59,044,370	ll		(1,597,830)	4,843,620		55,273,319		
Potungāue Ngaahi Ngāue Fakaloto'ofua	viii	4,899,000	600,000		5,499,000	5,316,865			(182,135)	10,537,292		4,396,038		
Potungāue Ngoue, Me'atokomi mo e Ngaahi Vao'akau		10,205,700	-		10,205,700	9,384,613	mm		(821,087)	108,629		9,328,816		
Potungāue Ngaahi Ngāue Lalahi	vii	20,587,300	430,000		21,017,300	20,965,550			(51,750)	30,971,474		14,418,654		
Potungāue Fonua, Savea mo e Koloa Fakaeatula		6,224,300	-		6,224,300	5,994,810			(229,490)	784,592		5,401,497		
Komisoni 'a e Kau Ngāue Fakapule'anga		2,140,100	-		2,140,100	1,919,215			(220,885)	-		1,786,316		
'Ofisi 'o e Sietisitika		3,509,700	-		3,509,700	2,622,618	nn		(887,082)	689,302		3,383,929		
Potungāue Fakamatata 'Ea, Ma'u'anga Ivi, Ma'u'anga Fakamatata, Tokanga'i Ngaahi Fakatamaki Fakaeatula, 'Atakai, Fetu'utaki mo e Fehuluaki 'o e 'Ea		8,445,700	-		8,445,700	7,977,715			(467,985)	10,618,375		7,799,338		
Potungāue Tootai		5,160,000	-		5,160,000	4,613,105	ngng		(546,895)	2,509,197		4,406,508		
Potungāue Takimamata		7,518,000	(51,200)		7,466,800	7,262,275			(204,525)	201,247		6,951,672		
Potungāue Tamate Afi		3,606,600	404,165		4,010,765	4,002,093			(8,673)	-		-		
Fakakātoa 'o e Fakamole Angamaheni		437,020,900	-		437,020,900	394,941,175			(42,071,053)	112,131,000		359,775,203		
Ngaahi Fakamole ki he Pa'anga Tokoni mei he Pule'anga/Kautaha Muli		136,089,600			136,089,600	112,131,000			(23,958,600)			120,496,148		
FAKAKĀTOA 'O E NGAACHI FAKAMOLE		573,110,500			573,110,500	507,072,175			(66,029,653)	480,271,350				

Ko e pa'anga na 'e fehikitaki 'i he ngaahi polokalamā na 'e fakangofua pe ia 'i he konga 10 (1) mo e 12 (2) mo e (3) 'o e Lao ki hono Pule'i 'o e Pa'anga 'a e Pule'anga.

Pule'anga 'o Tonga

Faikehekehe 'i he fakafehoanaki 'o e Patiseti Fakamole Angamaheni mo e Fakamole Angamaheni Mo'oni (si'isi'i)/lahi hake 'i he Nima Kilu (\$500,000):

Nouti	Fakamatala	Mahu'inga (\$) (Si'isi'i)/Lahi
ff	Ko e konga lahi e si'isi'i 'a e fakamole, ko e holo 'a e fiema'u ki hono paaki e ngaahi paasipooti talu mei he hoko mai 'a Koviti-19. Na'e toe lahi fe'unga pe mo e ngaahi naunau ne 'osi kumi mai ke ne feau 'a e ngaahi fiema'u paasipooti lolotonga ta'u.	(618,437)
hh	Na'e 'ikai lahi 'a e fakamole tupu mei he tolotoloi hono fakahoko 'o e poloseki ki he ngaahi fakalelei ki he ngāue Pule'anga	(1,099,357)
ii	Na'e si'isi'i 'a e fakamole, koe'uhi ko e toloi hono fakahoko e ngaahi poloseki 'a e pule'anga pea pehe ki he ngaahi poloseki makehe ne iku fakapa'anga ia mei he ngaahi hoa ngāue. Ne 'ikai foki ke ngāue'aki 'a e \$10 miliona na'e 'osi vahe'i 'i he Patiseti, fakataumu'a ki he ngaahi langa fakaakeake 'i he hili e pa mo'unga afi HTHH, tupu mei he ma'u ngaahi faingamālie fakapa'anga kehe mei he patiseti fakalalakala.	(31,744,826)
kk	Tupu mei he lahi 'a e ngaahi lakanga 'ataa ne 'ikai malava ke fakafonu lolotonga e ta'u fakapa'anga, pea toe tokolahi foki moe kau ngaue kuo nau hiki fonua ki he ngaahi fonua muli 'o ma'u ngāue ai.	(1,231,751)
ll	Ne toloi ki he ta'u fakapa'anga fo'ou 'a hono totongi atu 'a e ngaahi pa'anga tokoni ki he ngaahi ako 'ikai ke fakapule'anga.	(1,597,830)
mm	Ne malava ke fakahaofi ha pa'anga mei he vouti vahenga tupu mei he ngaahi lakanga 'atā te'eki fakafonu pea pehe kihe liliu 'i he lao ki he 'Ovataimi ke fakangatangata ki he houa 'e 40 he mahina.	(821,087)
nn	Ne si'isi'i 'a e fakamole tupu mei he tuai 'a hono tu'uaki 'o e ngaahi lakanga 'ataa ha pea mo hono fakahoko 'a e ngaahi kau ngāue ki he ngaahi lakanga 'atā pea pehe foki ki hono fakahoko 'o e ngaahi savea ne 'osi palani'i kau ai Tohi kakai 'a e Ngoue Fakafonua 'a Tonga.	(887,082)
ngng	Ne malava ke fakahaofi ha pa'anga mei he vouti vahenga tupu mei he ngaahi lakanga 'atā te'eki fakafonu pea pehe kihe liliu 'i he lao ki he 'Ovataimi ke fakangatangata ki he houa 'e 40 he mahina.	(546,895)

3.4. SINO'I PA'ANGA TALIFAKI

Ko hono ngāue'aki 'o e Sino'i Pa'anga Talifaki, 'oku pule'i ia 'e he Lao ki hono Pule'i 'o e Pa'anga 'a e Pule'anga. 'A ia 'oku kau 'a e Sino'i Pa'anga Talifaki, 'i he Pa'anga Fakaangaanga ke Hū Atu 'a e Potungāue Pa'anga ke ngāue'aki ki ha ngaahi fakamole fakapatonu pea mo e ngaahi fakamole 'oku 'ikai ala 'ilo ki ai 'i he taimi 'oku fakahoko ai hono teuteu'i 'o e 'Esitimet. 'Oku malava 'e he Minisitā Pa'anga ke ne fakahoko hono fakahū ki tu'a mei he Sino'i Pa'anga Talifaki, ha pa'anga mei he ngaahi patiseti ki he Sino'i Pa'anga Talifaki 'i he taimi 'oku fiema'u ai ke fai ha fakamole, kā ke 'uluaki loto ki ai 'a e Kapineti.

Ko e patiseti na'e fakapaasi ki he polokalama Sino'i Pa'anga Talifaki ki he ta'u fakapa'anga 2022/23 na'e 'i he \$5,000,000. Ko e fakakātoa 'o e pa'anga na'e toe tufa atu ki he polokamana Sino'i Pa'anga Talifaki na'e 'i he \$3,132,384. Ka ko e pa'anga fakakātoa pē 'e \$4,995,265 mei he Sino'i Pa'anga Talifaki na'e ngāue'aki.

	2022-23	2021-22
	\$	\$
'Esitimet na'e tali	5,000,000	10,000,000
Tanaki : Pa'anga na'e toe hū atu ki he Sino'i Pa'anga Talifaki	3,132,384	14,882,683
	8,132,384	24,882,683
Kole : Pa'anga na'e hū ki tu'a		
Pa'anga na'e toe hū atu ki he Pa'anga Talifaki	3,132,384	14,882,683
Sino'i Pa'anga Talifaki	4,995,265	9,930,901
Fakakātoa 'o e Pa'anga na'e hū ki tu'a	8,127,649	24,813,584
Palanisi 'o e Sino'i Pa'anga Tokoni	\$ 4,735	\$ 69,099

Ko e ngaahi 'uhinga 'eni ki he ngaahi kole na'e fai ki he Sino'i Pa'anga Talifaki mo e ngaahi pa'anga na'e toe hū atu ki he Sino'i Pa'anga Talifaki:

Pule'anga 'o Tonga

Pa'anga na'e toe Hū atu ki he Sino'i Pa'anga Talifaki ke fakapa'anga 'a e:

Nouti	Fakamatala	Fika 'o e Tu'utu'uni Kapineta	Mahu'inga 'i he Tu'utu'uni Kapineta (\$)	Mahu'inga (\$)
i	Fakapa'anga ki he ngaahi Me'alele Fo'ou 'ae:	25		205,000
	Potungāue Fakamaau'anga: Fetongi 'o e ngaahi me'alele ki he ngaahi fiema'u vivili 'a e Potungāue		180,000	
	Potungāue Ako: Me'alele fo'ou ne fakapa'anga 'e he Pule'anga pea mo e Lepapulika 'a e Kakai Siaina, ke tokoni ki he fefononga'aki 'a e fanau ako 'oku faineata'ia fakasino 'i he 'o e Fakapa'anga ki he ngaahi Me'alele Fo'ou 'ae:		25,000	
ii	Potungāue Fefakataau'aki mo e Fakalakalaka Faka'ekonomika: Ko e Me'alele fo'ou ki he Va'a Ngāue 'i Vava'u, ke tokoni ki he ngaahi poloseki 'a e Potungāue.	73	45,000	85,000
	Potungāue Takimamata: Ko e Loli Hiko Veve ki he Va'a Ngāue 'i Vava'u, ke tokoni 'i e ngaahi polokalama hiko veve tu'uma'u 'a e Potungāue.		40,000	
iii	Fakapa'anga ki he ngaahi Me'alele Fo'ou 'a e:	373		632,684
	Potungāue Ngaahi Ngāue Lalahi: Fetongi e me'alele, ke tokoni ki he ngāue 'a e Poloseki Langa Fakalakalaka ke Matu'uekina e Pole ki he Fefononga'aki (TCRTP) 'i Tongatapu.		50,000	
	Potungāue Ngaahi Ngāue ki Muli: Ke fakafetongi e me'alele ki he fefononga'aki 'a e kau ngaue 'i mala'e vakapuna .		75,000	
	Pa'anga tokoni ki he Ngaahi Pisinisi: Ke fakafaingofua 'i ke kei hokohoko atu ngaahi totongi pa'anga tokoni ki he ngaahi pisinisi fakalotofonua.		507,684	
iv	Poloseki ki he fakatafenga vai: Ke fakatafenga vai, 'a ia 'oku tokangaekina ki ai 'a Potungāue Polisi mo e Potungāue Pa'anga.	425	68,900	68,900
v	Fakapa'anga ki he ngaahi Me'alele Fo'ou 'a e:	444		367,000
	Kau Tau 'a 'Ene 'Afio: Fetongi 'o e me'alele ki he fakahoko lelei ange 'a e ngaahi ngāue 'a e 'ulu'i 'ofisi.		97,000	
	Ofisi 'a e Palemia: Me'alele Fo'ou ke fetongi'aki ngaahi me'alele kuo tukuange, ke toe leleiange 'a e fakahoko fatongia.		270,000	
vi	Fakapa'anga ki he ngaahi Me'alele Fo'ou 'a e:	504		430,000
	Potungāue Ngaahi Ngāue Lalahi: Ki he ngaahi fakatau 'oe me'alele ke tokoni ki hono fakalele 'a e Poloseki Langa Fakalakalaka ke Matu'uekina e Pole ki he Fefononga'aki (TCRTP) 'i Tongatapu.		20,000	
	Potungāue Pa'anga Hu Mai moe Tute: Ngaahi veeni fo 'ou ke tokoni ki he fai fatongia 'a e va'a 'i Ha'apai.		90,000	
	Falealea mo e Ofisi Palasi: Ke tokoni ki he fakataha faka'ofisiale mahu'inga, 'a e 'Ofisi Palasi mo e Fakataha 'anga 'a e Falealea.		320,000	
vii	Fakapa'anga ki he ngaahi me'alele Fo'ou: Potungaue ki he Ngaahi Kautaha Pisinisi 'o e Pule'anga: Me'alele fo'ou ma 'ae 'Ofisi 'a e Minisita ke tokoni ki he fai fatongia:	582	100,000	743,800
	Potungaue Takimamata		11,200	
	Vahevahe 'o e me'alele ki he ngaue'aki 'o e Potungaue		132,600	
	Tute: Ke fakapa'anga 'a e totongi 'o e Poloseki POS, ke toe fakalakalaka ange hono pule'i mo e tokanga 'i 'o e pa'anga hu mai.		500,000	
	Potungaue Ngaahi Ngaue Lalahi: Ke fakapa'anga ki he langa 'o e hala 'i he matapa fakahiifo 'o e Palasi.			
viii	Potungaue Ngaahi Ngaue Fakalotofonua: Ke fakapa'anga 'a e fuofua totongi ki he lisi konga 'api mei he Poate Vai 'a Tonga	609	600,000	600,000
	FAKAKĀTOA			\$ 3,132,384

Pule'anga 'o Tonga

Sino'i Pa'anga Talifaki

Nouti	Fakamatala	Fika 'o e Tu'utu'uni Kapine ti	Mahu'inga 'i he Tu'utu'uni Kapine ti (\$)	Mahu'inga (\$)
ix	'Ofisi Palasi: Ke fakapa'anga ngaahi ngaue, ngaahi fatongia faka'ofisiale mo hono monomono 'a e ngaahi 'ofisi na'e maumau tupunga mei he fakatamaki HTHH.	25	205,000	205,000
x	Fale Alea: Ke fakapa'anga ngaahi ngaue 'oku kau ai 'a e 'a'ahi 'a e kau Fakafongia ki he ngaahi vahenga fili, 'otu motu mo tu'apule'anga pehe ki hono vakai'i 'a e vahenga 'a e kau Memipa 'o e Fale Alea.	73	994,400	1,494,400
	Potungaue Pilisone: Pa'anga ke ngaue'aki ki he vahe 'o e kau ngaue ke fakahoko 'o e COLA 3.0%, kae pehee ki hono fakalahi oe ngaahi vouti ngaue pea mohono liliu pa'anga 'o e livi ngaue.		500,000	
xi	Potungaue Tamate Afi: Pa'anga ki he ngaahi hiki lakanga lolotonga 'a e ta'u fakapa'anga moe vouti ngaue, kau kiai ae totongi feleti kihe ngaahi loli tamate afi na'e foaki mai mei fonua muli	272	404,165	404,165
xii	Potungaue Ako moe Ako Ngaue: Ke fakapa'anga hono fakalahi 'o e pa'anga tokoni ki he Poate Fakafonua ki he Fakamo'oni mo e Fakamafai'i Ako 'a Tonga (TNQAB), pa'anga tokoni fo'ou ki he Univesiti 'o Kalaisi 'i he Pasifiki pea mo e fakapa'anga hono fakahu 'a e kau faiaiko fo'ou, tautautefito ki hono fakalahi ngaahi sevesi ma'ae ako tokamu'a.	425	322,000	2,891,700
	Potungaue Mo'ui: Ke fakapa'anga 'a e ngaahi fakamole hange koe fakalele 'o e ngaahi ngaue aleapau, kae'uma 'a e ngaahi totongi na'e uestia lahi 'i he hiki 'a e totongi koloa kau ai 'a e totongi 'o e ngaahi naunau moe ngaahi faito 'o fakafalemahaki.		2,212,800	
	Potungaue Fefaktauaki moe Fakalakalaka Faka'ekonomika: Fakapa'anga hono fakafongia'i 'a Tonga ki he ngaahi fakataha ma'olunga fakahoko 'i Tu'apule'anga.		200,000	
	Potungaue Fakamaau'anga: Fakapa'anga ke kau atu 'a e kau fakafongia fak'ofisiale ki he Konifelenisi Fakavaeua ta'u 'o e Kautaha Fakavaha 'a Pule'anga 'a e kau Fakamaau fefine.		156,900	
	FAKAKĀTOA			\$ 4,995,265

3.5. PA'ANGA MO E NGAHI PA'ANGA TATAU PEHĒ

	Nouti	2022-23 \$	2021-22 \$
'Akauni 'o e Pa'anga Ngāue Angamaheni			
<i>Pa'anga 'i he Seifi</i>		2,345,924	6,870,618
<i>Pa'anga 'i he Pangikē</i>		91,868,547	67,171,739
	3.6	94,214,471	74,042,357
Akauni 'o e Pa'anga Fakalakalaka		200,846,455	143,801,109
<i>Pa'anga Fakalakalaka te'eki to'o ki tu'a</i>		-	567,398
	3.7	200,846,455	144,368,507
'Akauni 'o e Pa'anga Talāsiti	3.8	30,231,473	30,848,362
FAKAKĀTOA 'O E TOENGA PA'ANGA		\$ 325,292,400	\$ 249,259,225

Ko e toenga pa'anga angamaheni ki he ta'u fakapa'anga 2022-2023 na'e \$325,292,400.

3.6. PA'ANGA MO E NGAHI FAKANGATANGATA HONO NGĀUE'AKI 'O E PA'ANGA

'Oku fa'u 'aki 'a e Pa'anga mo e Ngaahi Pa'anga Tatau Pehē 'a e Pule'anga Tonga 'a e ngaahi pa'anga kehekehe fakatatau ki hono ma'u'anga Pa'anga.

Ko e Pa'anga Hū Mai Angamaheni 'i hono faka'uhinga 'e he Lao ki hono Pule'i 'o e Pa'anga, ko e Pa'anga Hū Mai na'e tanaki fakalotofonua pe 'e he Pule'anga, 'o tanaki atu ki ai mo e ngaahi pa'anga tokoni patiseti mei he ngaahi Kautaha Fakavaha'apule'anga. Ko e pa'anga ko 'eni 'oku 'atā ki he Pule'anga ke ngāue'aki, hangē ko ia kuo faka'atā 'e he Fale Alea 'o Tonga, 'oku malava ke ngāue'aki 'e he Pule'anga 'a e Pa'anga Hū Mai 'o 'ikai ha fakangatangata.

Ko e Pa'anga Ngāue Fakalakalaka, 'oku fa'u 'aki ia 'a e ngaahi pa'anga 'oku tanaki mei tu'apule'anga, tanaki atu ki ai 'a e ngaahi pa'anga mei he ngaahi Kautaha fakavaha'apule'anga mo e pa'anga ma'u mai mei he nō, na'e foaki mai 'o fakataumu'a ki he ngaahi poloseki. Ko e Pa'anga Ngāue Fakalakalaka 'oku fakangatangata pe ia ki he taumu'a na'e 'omai ki ai 'a e pa'anga. Ko e angamaheni 'o e pa'anga ko 'eni, 'oku fakafou mai ia 'i he Aleapau 'a e Kautaha Fakavaha'apule'anga pea mo e Pule'anga.

Ko e Pa'anga Hū Mai Angamaheni pea mo e Pa'anga Ngāue fakalakalaka 'oku na fakafongā'i 'a e pa'anga 'a e fonua, 'o hange ko ia ko hono faka'uhinga'i 'i he Lao ki hono Pule'i 'o e Pa'anga.

Ko e Pa'anga Talāsiti, ko e ngaahi pa'anga ia 'oku tātaki 'e he Pule'anga, ka 'oku 'ikai ngofua ke ngāue'aki 'e he Pule'anga, he ko e pa'anga ko 'eni 'oku 'ikai ke fakapapau'i pe ko e pa'anga 'a hai/pe ko e pa'anga ia 'a e tokotaha 'i tu'a, na'e fakataumu'a ia ki ha me'a na'e hoko. Ko e ngaahi pa'anga 'oku 'i he Pa'anga Talāsiti, 'oku fakangatangata pe hono ngāue'aki ki hono taumu'a.

Pule'anga 'o Tonga

Fakafa'ahinga 'o e Pa'anga fakatatau ki hono ma'u'anga Pa'anga

		2022-23	2021-22
	Nouti	\$	\$
Pa'anga Hū Mai Angamaheni	3.5	94,214,471	74,042,357
Pa'anga Fakalakalaka Ma'u Mai	3.7	200,846,455	144,368,507
Pa'anga Talāsiti Ma'u Mai	3.8	30,231,473	30,848,362
PA'ANGA FAKAKĀTOA		\$ 325,292,400	\$ 249,259,225

Ko hono fakakiiki 'o e Pa'anga Hū Mai Angamaheni;

	2022-23	2021-22
	\$	\$
Pa'anga Hū Mai Angamaheni		
Pa'anga Hū Mai Angamaheni 'i he 'aho 1 Siulai, 2022	74,042,357	78,256,077
<i>Tanaki:</i> Pa'anga Hū Mai	884,186,430	894,192,050
<i>Kole:</i> Pa'anga Hū Atu	(864,014,316)	(898,405,770)
Pa'anga Hū Mai Angamaheni 'i he 'aho 30 Sune, 2023	\$ 94,214,471	\$ 74,042,357

Ko e **\$94,214,471** 'oku 'i loto ai e \$7.3 miliona ko e 'Inivesimeni, na'e totongi mei ANZ pea toe 'inivesi 'i he BSP lolotonga e ta'u fakapa'anga 2023-24.

3.7. PA'ANGA NGĀUE FAKALAKALAKA

	2022-23	2021-22
Nouti	\$	\$
Toenga Pa'anga Fakalakalaka 'i he 'aho 1 Siulai 2022	143,800,932	128,175,281
<i>Tanaki:</i> Pa'anga Hū Mai Fakalakalaka		
Pa'anga Tokoni mo e Nō Hū Mai	169,176,523	136,121,799
Fakakātoa 'o e Pa'anga Fakalakalaka Ma'u Mai	169,176,523	136,121,799
Fakakātoa 'o e Pa'anga Fakalakalaka ke Ngāue 'aki	312,977,455	264,297,079
<i>To'o:</i> Pa'anga Fakalakalaka ke Ngāue 'aki		
Pa'anga Tokoni mo e Nō Hū Atu	112,131,000	120,496,148
Fakakātoa 'o e Pa'anga Fakalakalaka Hū Atu	112,131,000	120,496,148
TOENGA PA'ANGA FAKALAKALAKA 'I HE 'AHO 30 SUNE 2023	\$ 200,846,455	\$ 143,800,932

Ko e fakakātoa 'eni 'o e pa'anga 'oku tauhi ko e Pa'anga Ngāue Fakalakalaka, 'oku ne fakafongā 'i 'a e ngaahi tokoni mo e nō ma'ama'a te'eki fai hano fakamole, pea 'e toki ngāue 'aki pe ke totongi 'aki ha ngaahi fakamole 'o fakatatau ki he ngaahi tu'utu'uni mo e fiema'u 'a e tokoni pē nō takitaha. Ko e palanisi 'i he 'aho 30 Sune 2023 na'e 'i he \$200,846,455.

Ko e fakakiiki 'eni 'o e ngaahi Pa'anga Fakalakalaka na'e ma'u mai mei ha Pule'anga/Kautaha Tokoni pea pehē ki he ngaahi Pa'anga Fakalakalaka 'a ia ko e fakamole 'a e ngaahi Potungāue takitaha, 'oku hā atu 'a hono fakakiiki 'i lalo:

Pule'anga 'o Tonga

3.7. (1) Pa'anga Fakalakalaka Hū Mai ki he ta'u 'oku ngata ki he 'aho 30 Sune 2023

Pule'anga/Kautaha Tokoni	'Esitimet i \$	Mahu'inga Totonu \$	Lahi 'i he 'Esitimet i \$	Si'isi'i 'i he 'Esitimet i \$
'Aositelelia				
i. Tokoni Fakapule'anga	50,206,000	66,937,558	16,731,558	
ii. Ngaahi Tokoni Makehe	54,200	1,429,668	1,375,468	
Nu'usila				
i. Tokoni Fakapule'anga	16,998,200	49,296,885	32,298,685	
ii. Va'a Fakapule'anga Makehe	-	23,500	23,500	
iii. Tokoni Kehe - Kautaha Ta'efakapule'anga	30,000	460,741	430,741	
Pa'anga Fakatahataha Pule'anga 'Aositelelia/Nu'usila	260,000	192,274		67,726
Lepapulika 'a e Kakai 'o Siaina	1,261,500	1,299,826	38,326	
Tokoni Kehe mei Siaina	223,400			223,400
Pule'anga 'o Sauti 'Alepea	-	13,174,249	13,174,249	
Fonua Fakatahataha 'o 'Alepea Emilate	-	643,524	643,524	
Tokoni Kehe mei Siapani	5,000	6,970	1,970	
Va'a Fakapule'anga Makehe mei 'Amelika	-	93,040	93,040	
Pa'anga Tokoni mei Kolea	400,000	-		400,000
Pangikē Langa Fakalakalaka 'a 'Esia	22,028,500	155,353		21,873,147
Pangikē Pule 'a Mamani/Va'a ki he Fakalakalaka	31,592,400	25,225,146		6,367,254
Kautaha 'Iunioni 'a 'Iulope	666,700	284,887		381,813
Sekelitali Fakatahataha 'o e ngaahi Fonua Pasifiki	38,700	-		38,700
Sekelitali 'o e Pasifiki ki he ngaahi Vāhenga	114,800	320,837	206,037	
Polokalama 'Atakai ki he Vāhenga Pasifiki Saute	283,400	130,871		152,529
Pule'anga Fakatahataha				
i. Polokalama Langa Fakalakalaka 'a e Pule'anga Fakatahataha	97,500	355,539	258,039	
ii. Polokalama 'a e Pule'anga Fakatahataha ki he Fakakaukau'i 'o e Famili	350,000	482,653	132,653	
iii. Pule'anga Fakatahataha ki he Tokangaekina 'a e Fanau	37,000	2,546,345	2,509,345	
iv. Tokoni mei he UNESCO	215,000	-		215,000
v. 'Ofisi Kautaha Fakatahataha ki he Ngaahi Ngāue Fakapoloseki	459,000	550,984	91,984	
vi. Pule'anga Fakatahataha Ma'ae Kakai Fefine	39,100	339,150	300,050	
vii. Kautaha Mo'ui 'a Mamani	558,000	600,951	42,951	
viii. Polokalama Tokoni ki he 'Atakai 'a e Pule'anga Fakatahataha	225,600	110,554		115,046
ix. Kautaha fakamamanilahi ki he Ngāue	100,000	-		100,000
x. Kautaha ki he Me'atokoni mo e Ngoue	10,000	-		10,000
xi. Pule'anga Fakatahataha Fakamamani Lahi ki he Me'atokoni	-	770,974	770,974	
Kautaha Tokoni Fakavaha'apule'anga ki he Fakalakalaka Fakangoue	2,800,000	1,244,229		1,555,771
Kautaha Fakamamani Lahi ki he Fakamatala 'Ea	-	127,342	127,342	
Komisoni Uesite Lotoloto Pasifiki ki he Toutai	-	168,296	168,296	
Kautaha Toutai 'a e Pasifiki	144,000	194,038	50,038	
Kautaha Fakavaha'apule'anga ki hono Fakatolonga 'o Natula	150,000	123,306		26,694
Kautaha Tonga ki he Faka'a'ai 'o e Mo'uilelei	51,500	18,705		32,795
Pa'anga Mata ki he Feliuluaki 'o e 'Ea	758,000	46,972		711,028
Ngaahi Tokoni ki he Fakatamaki	2,028,900	970,120		1,058,780
Pa'anga Fakatahataha ki he KOVITI-19	-	66,850	66,850	
Pa'anga Tokoni Fakaloto fonua	70,000	88,279	18,279	
Ngaahi Tokoni Makehe	3,830,800	254,630		3,576,170
Ngaahi Tokoni 'oku 'ikai 'ilo'i	2,000	441,281	439,281	
	\$136,089,200	\$169,176,523	\$ 69,993,178	\$36,905,855

Pule'anga 'o Tonga

	'Esitimeti \$	Mahu'inga Totonu \$	Lahi 'i he 'Esitimeti \$	Si'isi'i 'i he 'Esitimeti \$
Ngaahi Potungāue				
'Ofisi Palasi	-	59,954	59,954	
Fale Alea	487,600	488,463	863	
'Ofisi 'o e 'Atita Seniale	-	-		
'Ofisi 'o e 'Ompatimeni	-	-		
Potungāue Ngaahi Ngāue ki Muli	-	643,524	643,524	
Kau Tau 'A 'Ene 'Afio	-	-		
'Ofisi Palēmia	3,154,300	1,847,175		1,307,125
Potungāue Pa'anga	79,165,500	35,329,087		43,836,413
Potungāue Pa'anga Hū Mai mo e Tute	-	-		
Potungāue ki he Ngaahi Kautaha Pisinisi 'a e Pule'anga	-	-		
Potungāue Fefakatau'aki mo e Fakalakalaka Faka'ekonomika	100,000	20,043		79,957
Potungāue Fakamaau'anga mo e Pīlione	315,100	650,410	335,310	
'Ofisi 'o e 'Ateni Seniale	76,700	137,072	60,372	
Potungāue Polisi	898,100	353,916		544,184
Potungāue Mo'ui	8,270,800	11,337,629	3,066,829	
Potungāue Ako mo e Ako Ngāue	6,945,800	4,843,620		2,102,180
Potungāue Ngaahi Ngāue Fakalotofoa	2,883,700	10,537,292	7,653,592	
Potungāue Ngoue, Me'atokoni mo e Ngaahi Vao'akau	168,800	108,629		60,171
Potungāue Ngaahi Ngāue Lalahi	12,890,900	30,971,474	18,080,574	
Potungāue Fonua, Savea mo e Koloa Fakaenatula	109,800	784,592	674,792	
Komisoni 'a e Kau Ngāue Fakapule'anga	-	-		
'Ofisi 'o e Sītētītika	829,700	689,302		140,398
Potungāue Fakamatala 'Ea, Ma'u'anga Ivi, Ma'u'anga Fakamatala,				
Tokanga'i Ngaahi Fakatamaki Fakaenatula, 'Atakai, Fetu'utaki mo e	19,029,900	10,618,375		8,411,525
Feliuliuaki 'o e 'Ea				
Potungāue Toutai	747,900	2,509,197	1,761,297	
Potungāue Takimamata	15,000	201,247	186,247	
Potungāue ki he Ngāue Tamate Afi mo e Me'a fakafokifa 'a Tonga	-	-		
	\$ 136,089,600	\$ 112,131,000	\$ 32,523,353	\$ 56,481,953

Ko e ngaahi fakaikiiki 'o e pa'anga hū mai mo e hū atu 'i 'olunga, 'oku fakakau ai mo e ngaahi pa'anga tokoni makehe ki he patiseti na'e toe tanaki mai mei he ngaahi Hoa Ngāue mei Muli, lolotonga 'o e ta'u fakapa'anga, ke ne tokonia 'a e Pule'anga Tonga.

Pule'anga 'o Tonga

Ko hono fakaikiiki 'eni 'oku hā atu ko 'eni:

		Mahu'inga Totonu		Mahu'inga Totonu		
		2020-21		2020-21	2021-22	2022-23
Hoa Ngāue Mei Muli	Pa'anga Muli (FC)	Fakakātoa Pa'anga Muli	Fakakātoa Pa'anga	Fakakātoa Pa'anga	Fakakātoa Pa'anga	Fakakātoa Pa'anga
Pangikē Pule 'a Mamani	Pa'anga 'Amelika (USD)	25,518,041	57,602,802	15,691,128	39,627,355	2,180,367
Potungāue Ngaahi Ngāue ki Muli ('Aositelelia)	Pa'anga 'Aositelelia (AUD)	5,000,000	8,399,126	-	5,182,740	1,701,963
Potungāue Ngaahi Ngāue ki Muli (Nu'usila)	Pa'anga Nu'usila	8,000,000	12,098,400	-	6,385,970	3,310,555
FAKAKĀTOA			\$ 78,100,328	\$ 15,691,128	\$ 51,196,065	\$ 7,192,885
		2021-22			2021-22	2022-23
Potungāue Ngaahi Ngāue ki Muli ('Aositelelia)	Pa'anga 'Aositelelia (AUD)		24,416,422		-	23,888,489
FAKAKĀTOA			\$ 24,416,422		\$ -	\$23,888,489
		2022-23				2022-23
Potungāue Ngaahi Ngāue ki Muli ('Aositelelia)	Pa'anga 'Aositelelia (AUD)	30,000,000	48,332,528			3,766,516
Potungāue Ngaahi Ngāue ki Muli ('Aositelelia)	Pa'anga 'Aositelelia (AUD)	4,745,250	7,500,000			7,500,000
Potungāue Ngaahi Ngāue ki Muli (Nu'usila)	Pa'anga Nu'usila (NZD)	24,000,000	33,436,727			-
FAKAKĀTOA			\$ 89,269,255			\$11,266,516

Pule'anga 'o Tonga

3.7. (3) Pa'anga Ma'ae KOVITI-19

Ko e ngaahi tokoni pa'anga fakapatonu ki hono fakapa'anga 'o e ngaahi palani ngāue KOVITI-19, na'e ma'u mai ia 'i he taimi kehekehe kae kamata mei he Ta'u Fakapa'anga 2019-20 pea pehē ki he 2020-21 'o tokoni ia ki hono fakahoko 'a e ngaahi palani na'e fokotu'utu'u 'e he Pule'anga, 'a ia na'e fuofua kamata 'aki 'a e pa'anga 'e \$60 miliona ke fakapa'anga 'aki 'a e 'Polokalama Fakaakeake Faka'ekonōmika mo Fakasōsiale 'a e Pule'anga'.

Ko e pa'anga na'e ma'u mai na'e 'i he kalasi 'e ua:

- A. Tokoni Patiseti toe tanaki mai, 'a ia na'e fakatahataha'i;
- E. Pa'anga na'e vahe'i mei he ngaahi Poloseki taautaha, ke faitokonia 'a e Potungāue Mo'ui 'i he teuteu atu ki he KOVITI-19.

Ko hono fakaikiiki eni:

A. Pa'anga Makehe, ke Tokoni ki he Patiseti (Seniti Fakatahataha'i)

	2022-23	2021-22
	\$	\$
Palanisi 'i he 'aho 1 Siulai 2022	7,240,622	24,379,729
Tanaki: Pa'anga Hū Mai	-	-
Kole: Totongi Atu	2,132,894	17,139,108
Toenga Pa'anga 'i he 'aho 30 Sune 2023	\$ 5,107,728	\$ 7,240,622

E. Pa'anga Tokoni mei he Ngaahi Poloseki

	2022-23	2021-22
	\$	\$
Palanisi 'i he 'aho 1 Siulai 2022	1,683,533	1,747,813
Tanaki: Pa'anga Hū Mai	458,583	4,069,484
Kole: Totongi Atu	932,805	4,133,764
Toenga Pa'anga 'i he 'aho 30 Sune 2023	\$ 1,209,312	\$ 1,683,533

Pa'anga Hū Mai na'e anga pehe ni:

	2022-23	2021-22
	\$	\$
1. KOVITI-19: Poloseki Ngāue Fakavavevave (Fakapa'anga 'e he Pangikē Langa Fakalakalaka 'a 'Esia)		2,347,846
3. Faka'ehi'ehi mo Ta'ota'ofi 'o e Novela Koviti-19 (Fakapa'anga 'e he Lepapulika 'a e Kakai Siaina)	458,583	445,110
4. TCRT: Konga Tuku Mavahe ki ha Ngāue Fakavavevave (Fakapa'anga 'e he Pangikē 'a Mamani)		1,276,528
FAKAKĀTOA Pa'anga KOVITI-19 mei he Ngaahi Poloseki	\$ 458,583	\$ 4,069,484

Pule'anga 'o Tonga

3.7. (4) Pa'anga tokoni ki he fakatamaki Puna Mo'ungaafi mo e Peaukula

Ko e pa'anga 'eni na'e ma'u mai 'i he lolotonga 'o e ta'u fakapa'anga, ko e ngaahi tokoni 'i he hoko 'a e fakatamaki Hunga Tonga Hunga Ha'apai 'i he pā 'a e mo'ungaafi pea pehe ki he peaukula, ke fakapa'anga 'a e ngaahi palani ngāue 'a e Pule'anga.

	2022-23	2021-22
	\$	\$
Palanisi 'i he 'aho 1 Siulai 2022	47,111,276	-
Tanaki: Pa'anga Hū Mai	958,978	53,108,461
Kole: Totongi Atu	18,634,645	5,997,185
Toenga Pa'anga 'i he 'aho 30 Sune 2023	\$ 29,435,609	47,111,276

	2022-23	2021-22
	\$	\$
<i>Pa'anga Hū Mai na'e anga pehe ni:</i>		
Pangikē Langa Fakalakalaka 'a 'Esia	-	22,614,202
Pangikē Pule 'a Mamani	-	18,074,878
Lepapulika 'a e Kakai 'o Siaina	-	1,801,369
Pangikē Langa Fakalakalaka 'a 'Esia - <i>APDRF</i>	-	1,153,669
Lepapulika 'a e Kakai 'o Siaina (<i>Kolosi Kula</i>)	-	223,437
Pule'anga Ha'amoā 'Amelika	-	1,208,765
Potungāue Pa'anga 'a Potukolo	-	351,525
Pule'anga 'o Maikolonisia	-	221,916
Pule'anga Tuvalu	-	319,924
Pule'anga Vanuatu	-	175,861
Pule'anga Ha'amoā	-	99,990
Pule'anga Niue	99,970	-
Siasi Tonga Fakatahataha 'o Nu'usila	-	69,215
Misiona Fakamamanilahi ki he Siasi 'o e 'Otua	83,001	-
Kautaha Kaungame'a Tonga 'i Vanuatu	-	56,578
Sekelitali Fakatahataha 'o e ngaahi Fonua Pasifiki	-	38,730
Kāinga Tonga 'i Tanitini	-	20,186
Potungāue Ngaahi Ngāue ki Muli (Nu'usila, 'Ofisi 'i Tonga)	-	9,600
'Omipatimeni Papua Niu Kini	6,459	-
Ngaahi Tokoni Makehe	170,633	21,543
Ngaahi 'Ofisi 'o e Pule'anga Tonga 'i Muli:	-	-
<i>Toki ō, Siapani</i>	151,072	5,408,771
<i>Kenipela, 'Aositelelia</i>	302,405	929,586
<i>Lonitoni, Pilitania</i>	(1,846)	88,752
<i>Aokalani, Nu'usila</i>	1,646	83,783
<i>Honolulu, Hauai'i</i>	-	43,432
<i>Seni Felenisisikou, 'Amelika</i>	117,813	22,749
Ngaahi Tokoni Fakalotofonua	27,825	70,000
FAKAKĀTOA Pa'anga	\$ 958,978	53,108,461

3.7. (5) Totongi Mo'ua Hangatonu

Pule'anga 'o Tonga

'I he lolotonga 'a e ta'u fakapa'anga, na'e 'i ai 'a e ngaahi poloseki fakalakalaka na'e fakahoko hangatonu 'a 'enau ngaahi totongi mo'ua mei he ngaahi Hoa Ngäue. Ko e fakamafai'i 'o e ngaahi totongi mo'ua ni na'e fakahoko ia mei he Potungäue Pa'anga, ka ko e totongi 'o e ngaahi fakamole na'e fakahoko hangatonu pe 'e he Hoa Ngäue, mei he pa'anga pe 'a e poloseki.

Ko e fakakātoa pa'anga 'esitimeti ki he ta'u fakapa'anga 2022-23 na'e \$51,624,664.

	TOP
Hū Mai Mo'oni Pa'anga Totongi Hangatonu	51,624,664
To'o: Pa'anga Totongi Hangatonu	51,624,664
Palanisi	-

Ko e fakaikiiki fakapoloseki:

	Potungäue	Hoa Ngäue mei Muli	Fika Poloseki	Hingoa 'o e Poloseki	Fakakātoa 'o e Pa'anga na'e totongi hangatonu	
					Pa'anga Tonga (TOP)	Pa'anga 'Amerika (USD)
1	MEIDECC	Pangikē Langa Fakalakalaka 'a 'Esia	L3509-TON	Poloseki Ma'u'angaivi Fakafo'ou ki he Tukui Motu	798,428	348,222
2	MEIDECC	Pangikē Langa Fakalakalaka 'a 'Esia	G0586-TON	Poloseki Ma'u'angaivi Fakafo'ou ki he Tukui Motu	1,414,748	607,757
3	MEIDECC	Fesiliti ki he 'Ātakai Fakamamani Lahi	G0587-TON	Poloseki Ma'u'angaivi Fakafo'ou ki he Tukui Motu	1,738,684	745,917
4	MEIDECC	Pule'anga 'Aositelelia	G0588-TON	Poloseki Ma'u'angaivi Fakafo'ou ki he Tukui Motu	389,670	164,065
5	MEIDECC	Pule'anga 'Aositelelia	G0768-TON	Poloseki Ma'u'angaivi Fakafo'ou ki he Tukui Motu	452,184	190,385
6	MOI	Pangikē Langa Fakalakalaka 'a 'Esia	G6018-TON	Polokalama Langa Fakalakalaka ki he Fefononga'aki	398,494	171,543
7	MOI	Pangikē Langa Fakalakalaka 'a 'Esia	G0774-TON(SF)	Poloseki ki hono Fakalelei 'o e Uafu 'i Nuku'alofa	41,059,283	17,407,276
8	MOH	Pangikē Langa Fakalakalaka 'a 'Esia	G0624-REG	Founga Fakaivia ke Tofu 'a e Ngaahi Fairo'o Huhu Fo'ou	1,307,824	550,640
9	MOH	Pangikē Langa Fakalakalaka 'a 'Esia	G0650-TON	Fakafe'iloaki 'o e Tekinolosia Fakapule'anga 'o Ngaue'aki 'a e Polokalama Fakakomipiuta ki he Lekooti 'a e Potungäue Mo'ui	1,175,964	495,122
10	MLSNR	Pangikē Langa Fakalakalaka 'a 'Esia	G0651-TO	Poloseki Fakalukufua ki he Matu'uekina Fakasekitoa 'o e Vahenga Kolo	2,429,481	1,035,419
11	MEIDECC	Pangikē Pule 'a Mamani/Va'a ki he Fakalakalaka	TF A0900	Polokalama Matu'uekina ki he Pasifiki	224,560	95,842
12	MEIDECC	Pangikē Pule 'a Mamani/Va'a ki he Fakalakalaka	IDA 56890	Polokalama Matu'uekina ki he Pasifiki	235,343	99,903
FAKAKĀTOA					\$51,624,664	\$21,912,090

3.8. NGAahi 'AKAuni TALāsiti

Ko e fakakātoa 'eni 'a e pa'anga 'oku tauhi 'e he Pule'anga 'o fakatatali ki ha fakakakato 'o ha fehū'aki pa'anga, pe ko ha fakatonutonu talāsiti. 'Oku tauhi 'e he Pule'anga 'o talāsiti 'o fakataumu'a ki ha fa'ahinga 'uhinga 'e fakangofua 'e he Minisitā Pa'anga. 'Oku kau heni 'a e pa'anga te'eki ke 'eke'i ka kuo taimi ke totongi ki ha taha, pē ko e pa'anga 'oku ma'u mai 'e he Pule'anga ma'a ha taha kehe pē ko ha Aleapau.

Ko e fakakiiki 'eni 'o e ngaahi 'Akauni Talāsiti:

		2022-23	2021-22
	<i>Nouti</i>	\$	\$
Palanisi 'i he 'aho 1 Siulai 2022		30,603,796	22,630,906
Tanaki: Pa'anga Hū Mai		13,424,999	23,620,134
Kole: Totongi Atu		13,790,970	15,647,244
<i>Ngaahi Tupu & ngaahi totongi 'a e Pangikē</i>		(6,353)	244,566
Palanisi 'i he 'aho 30 Sune 2023		\$ 30,231,473	\$ 30,848,362
Fakafofonga'i 'e he:			
Ngaahi Lisi Kelekele	<i>xiii</i>	1,112,674	1,100,611
Pa'anga Fakatu'upake Fakafonua	<i>xiv</i>	811,386	1,262,221
'Akauni Talāsiti 'a 'Aositelelia mo Nu'usila ki he Langa	<i>xv</i>	10,612,071	9,700,646
Pa'anga Talāsiti ki he Fakaleki 'o e Hala Pule'anga	<i>xvi</i>	5,516,134	5,830,429
Pa'anga Talāsiti ki he Totongi Nō	<i>xvii</i>	7,669,933	7,584,375
Ngaahi Pa'anga tuku fuoloa	<i>xviii</i>	2,032,117	1,654,020
Pa'anga ki he Maketi Fakataautaha	<i>xix</i>	516,007	598,035
Akauni Talāsiti Fakataimi 'a e Ongo Niua		(3,760)	506,409
Totongi Mo'ua he Fakamaau'anga	<i>xx</i>	555,514	524,404
Talāsiti 'a e Kautaha Lulutai - Ha'apai & 'Eua		27,855	487,475
Pa'anga Talāsiti Ashika		99,188	99,188
Ponite - Fakamaau'anga Lahi		108,966	107,716
Mokohunu		99,443	99,443
Mounu Taumata'u 'a e Potungaue Toutai		95,517	70,927
Kautaha Vakapuna Royal Tonga		239,127	239,127
Ngaahi Vahe mo e Fakamole te'eki ke Toho		252,574	233,344
Ngaahi 'Akauni Talāsiti Makehe		493,076	505,426
<i>Ngaahi Tupu & ngaahi totongi 'a e Pangikē</i>	<i>xxi</i>	(6,353)	244,566
FAKAKĀTOA 'A E 'AKAUNI 'A E PA'ANGA TALĀSITI		\$ 30,231,473	\$ 30,848,362

Pule'anga 'o Tonga

Nouti	Fakamatala
<i>xiii</i>	Pa'anga Talāsiti ki he Ngaahi lisi kekekele na'e fokotu'u ia fakataumu'a ke tanaki ki ai e ngaahi totongi lisi kekekele mei he kau lesi (leases) pea toki totongi atu ia ki he kau ma'u kekekele (lessors)
<i>xiv</i>	Ko e Pa'anga Talāsiti Fakatu'upake fakafonua na'e fokotu'u ia 'i he malumalu 'o e Lao Pa'anga Fakatu'upake Fakafonua 2008 , ko hono taumu'a tefito ke ngaue'aki makehe ia ke fakaai taimi totonu pea lava lelei pea to e langafo'ou 'i ha fa'ahinga fakaetamaki fakatu'upake pe.
<i>xv</i>	Ko e Paanga tokoni ki hono langa 'o e ngaahi kautaha taaoutaha, ko e 'akauni eni na'e tanaki mai ki ai e ngaahi Pa'anga hu mai mei he Pule'anga Aositelelia mo Nu'usila pea No atu Ia ki tu'a ki he ngaahi pisinisi na'e uesia he hili e fakamaveuveu he 2006.
<i>xvi</i>	Pa'anga Talasiti ki he fakalelei'I 'o e hala Pule'anga na'e fokotu'u ia I he malumalu 'o e Potungaue Pa'anga fakatatau ki he Konga 22 ki he Lao Pule'I 'a e Pa'anga 'o e Pule'anga 2002, ke fenapasi ia mo e taumu'a 'oku tu'utu'u ni I he Konga 8 'o e Lao ki he Pa'anga fakalelei'I 'o e Hala Pule'anga 2010.
<i>xvii</i>	Ko e Pa'anga Talasiti ki he totongi No na'e fokotu'u ia fakataumu'a ke tokoni ki hono fakapa'anga 'a e taimi 'oku ma'olunga ai 'a e totongi No.
<i>xviii</i>	Ko e talasiti ko eni ke ne tanaki 'a e ngaahi Pa'anga tuku fuoloa kotoa pe na'e fakafoki mei he ngaahi Kautaha Fakalele Paanga (ki he Pangike Pule 'o Tonga) fakatatau ia ki he Konga 82 o e Lao ki he Kuataha fakalele pa'anga.
<i>xix</i>	Paanga talasiti ki he maketi fakataautaha na'e fokotuu ia I he malumalu 'o e Potungaue Fefakatau'aki mo e Fakalalakala Fakaekonomika, fakataumu'a ki hono fakatau mai 'o e fua 'o e ngoue 'oku kei fo'ou mei he kau to Ngoue ke hu atu ia ki Tu'apule'anga pea mo totongi kotoa a e ngaahi fakamole felave'i.
<i>xx</i>	Ko e talasiti ko eni na'e fokotu'u ia ke lekooti 'a e ngaahi fehu'aki fakapangike 'a e Pangike langa fakalalakala 'o Tonga 'I he va'a Falepa'anga Ongo Niua
<i>xxi</i>	Talasiti ki he Totongi mo'ua 'i he fakamaau'anga na'e fakataumu'a ki he ngaahi tipositi na'e totongi ki he fakamaau'anga ke lava 'o totongi fakafoki ki he tokotaha totongi pe koha tokotaha makeheange, 'i he malumalu 'o ha fa'ahinga ngaue, lao pe tu'utu'uni 'o e fakamaau'anga pe ko ha mafai kehe.
<i>xxii</i>	Ko e talasiti ko eni na'e fokotu'u ia mei hono muimui'i 'a e fiema'u makehe mei he Kautaha Vakapuna Lulutai ke tanaki fakataimi ki ai 'enau fakatau tikite vakapuna 'I Ha'apai, 'Eua mo e Ongo Niua kae 'oua leva kuo kakato hono fokotu'u 'enau ofisi he ngaahi 'otu motu ko eni.
<i>xxiii</i>	Ko e tatanaki 'eni 'o e ngaahi totongi pangike mo e tupu mei he 'akauni pangike 'a e Pule'anga 'a ia 'oku tauhi ai 'a e ngaahi Pa'anga Talasiti. Tanaki atu ki ai mo e pa'anga te'eki ke tau totongi ki pe 'oku tonu ke totongi mai e he Pangike Langa Fakalalakala 'o Tonga ki hono fakalele 'e he va'a falepa'anga Ongo Niua 'a e ngaahi ngaue fakapangike, 'I he ta'u fakapa'anga.

3.9. PA'ANGA TOKONI KI HE PATISETI

Ko e pa'anga tokoni ki he patiseti ko e pa'anga ia 'oku ma'u mai mei ha Kautaha Fakavaha'apule'anga ke tokoni 'i 'a e patiseti 'a e Pule'anga. 'I he lolotonga 'a e ta'u fakapa'angá, na'e a'utaki mai ha tokoni mei ha Kautaha Fakavaha'apule'anga 'e fā (4) 'a ia na'e fe'unga fakakātoa mo e \$53,733,317. 'Oku 'i ai 'a e ngaahi makatu'unga 'e hongofulu mā taha (11) na'e fiema'u ke nga'unu pe a'usia kae malava ke tukuange mai 'a e ngaahi pa'anga tokoni ki he patiseti.

Ko e fakaikiiki 'eni 'o e ngaahi Pa'anga Tokoni ki he Patiseti na'e ma'u mai, 'oku anga pehé ni:

		'Esitimeti 2022-23	Mahu'inga Totonu 2022-23	Lahi (Si'isi'i) 'i he 'Esitimeti	Mahu'inga Totonu 2021-22
	Nouti	\$	\$	\$	\$
Potungāue Ngaahi Ngāue ki Muli ('Aositelelia)	xxiv	6,570,300	5,934,487	(635,813)	10,765,113
Potungāue Ngaahi Ngāue ki Muli (Nu'usila)	xxv	3,204,900	4,798,830	1,593,930	5,199,049
Pangikē Pule 'a Mamani	xxvi	54,647,200	43,000,000	(11,647,200)	24,880,200
Pangikē Fakalakalaka 'a 'Esia	xxvii	11,647,200	-	(11,647,200)	11,253,657
'Iunioni 'a 'Iulope	xxviii	5,400,000	-	(5,400,000)	-
FAKAKĀTOA		\$ 81,469,600	\$ 53,733,317	\$ (27,736,283)	\$ 52,098,020

Ko e fakaikiiki 'eni 'o e ngaahi kehekehe 'i hono fakafehoanaki 'o e Patiseti mo e Pa'anga Hū Mai Mo'oni 'i he ngaahi Pa'anga Tokoni ki he Patiseti:

Nouti	Fakamatala	Mahu'inga
xxiv	Na'e tuku atu 'e he Potungaue ki Muli mo e Fefakatau'aki 'a 'Aositelelia (DFAT) 'a 'e nau tokoni Patiseti fakata'u pea mo e tokoni patiseti kehe lolotonga e ta'u fakapa'anga ke tokoni ki he patiseti e Pule'anga.	(635,813)
xxv	Uhinga tatau pe mo ia hā 'i he xxiv	1,593,930
xxvi	Na'e tuku atu mei he Pangikee 'a Mamani ha tokoni patiseti kehe 'i he kamata'anga 'o e ta'u fakapa'anga, ko ia na'a toloi leva ai 'a e totongi 'o e tokoni patiseti fakata'u ki he ta'u fakapa'anga 2023-24.	(11,647,200)
xxvii	Na'e toe toloi 'a e tokoni patiseti fakata'u 'a e Pangike Fakalakalaka 'a 'Esia (ADB) ki he ta'u fakapa'anga 2023-2024.	(11,647,200)
xxviii	Na'e toe matolo atu 'a e ma'u mai 'a e tokoni Patiseti mei he Kautaha 'Iunioni 'a 'Iulope makatu'unga 'i he tuai 'a hono fakakakato 'a e ngaahi fiema'u ne fai kiai felotoi	(5,400,000)

3.10. FAIKEHEKEHE 'I HE FAKAFETONGI PA'ANGA

Ko e mahu'ingá ni 'okú ne fakafofonga'i 'a e fe'unu'aki 'a e palanisi 'o e pa'anga'i he ngaahi 'akauni pa'anga muli, makatu'unga mei he fetō'aki 'a e fakafetongi pa'anga muli' i he 'aho 30 'o Sune, 2023. Ko e ngaahi mahu'ingá ni 'oku fakahoko 'a hono fika'i mo fakahū ki he sisitemi 'i he faka'osinga 'o e kuata kotoa pē.

	<u>2022-23</u>		<u>2022-23</u>	<u>2021-22</u>
	\$	\$	\$	\$
	<u>Pa'anga 'a e Pule 'anga</u>	<u>Pa'anga Fakalakalaka</u>	<u>FAKAKĀTOA</u>	<u>FAKAKĀTOA</u>
Mole mei he Fakafetongi Pa'anga Muli	3,343,335	2,282,006	5,625,341	4,412,237
<i>Kole:</i> Tupu mei he Fakafetongi Pa'anga Muli	2,658,324	1,419,751	4,078,075	2,894,985
Fakakātoa 'o e Faikehekehe (Mole) 'i he Fakafetongi Pa'anga Muli 'i he 'aho 30 Sune 2023	685,011	862,255	1,547,266	1,517,252

KONGA 2:

*Ngaahi Fakamatala Pa'anga kehe 'oku tu'utu'uni 'e
he Lao ki hono Pule'i 'o e Pa'anga 'a e Pule'anga.*

Pule'anga 'o Tonga

Tepile 4

FAKAMATALA KI HE PA'ANGA TANAKI MO E FAKAMOLE KI HE TA'U 'OKU NGATA KI HE 'AHO 30 SUNE 2023

	2022-23	2021-22
	Fakatupu Pa'anga/Fakamole 'e he Pule'anga \$	Fakatupu Pa'anga/Fakamole 'e he Pule'anga \$
TANAKI PA'ANGA ANGAMAHENI		
Tukuhau Vāhenga	57,966,360	55,576,485
Tukuhau Fefakatau'aki	25,819,068	20,408,252
Tukuhau ki he Ngaahi Koloa mo e Ngāue	128,343,026	109,120,509
Tukuhau 'Ekisia	65,999,567	65,728,833
Totongi ki he Ngaahi Ngāue mo e Laiseni	27,567,896	20,849,232
Ngaahi Pisinisi mo e Koloa 'a e Pule'anga	10,676,976	14,615,994
Pa'anga Hū Mai Kehe	735,135	956,459
Pa'anga Tokoni ki he Patiseti	53,733,317	40,844,363
<i>Fakakātoa 'o e Tanaki Pa'anga Angamaheni</i>	370,841,345	328,100,128
FAKAMOLE ANGAMAHENI		
Kau Ngāue Tu'uma'u	147,554,794	152,249,855
Kau Ngāue Lau'aho	12,039,533	10,562,103
Fefononga'aki mo e Fetu'utaki	19,649,568	9,753,177
Tauhi mo e Fakalele Ngāue	23,787,674	21,929,936
Totongi Koloa mo e Ngāue	64,455,925	61,736,114
Me'a'ofa Fakangāue mo e 'Inasi	58,109,345	48,044,988
Fakamole ki he Tute 'o e Ngaahi Polōseki Fakalakalaka	2,721,451	2,738,617
Ngaahi Nō Fakapule'anga	7,494,685	13,126,802
Penisoni mo e Ngaahi me'aofa	4,106,425	3,854,341
<i>Fakakātoa 'o e Ngaahi Pa'anga Totongi Atu Agamaheni</i>	400,375	-
<i>Fakakātoa 'a e Hulu/(Fe'amokaki) mo e Pa'anga Tokoni ki he Patiseti</i>	1,385,197	-
<i>Fakakātoa 'a e Hulu/(Fe'amokaki) mo e Pa'anga Tokoni ki he Patiseti</i>	341,704,972	323,995,933
<i>Fakakātoa 'a e Hulu/(Fe'amokaki) mo e Pa'anga Tokoni ki he Patiseti/Fakatonutonu Ngaahi ta'u Fakapa'anga ki mu'a</i>	29,136,373	4,104,195
Ngaahi Pa'anga Ngāue Fakalakalaka Hū Mai (Tokoni mo e Nō)	168,963,255	135,806,418
Ngaahi Pa'anga Ngāue Fakalakalaka Hū Atu (Tokoni mo e Nō)	90,987,540	101,146,207
<i>Toenga Hulu/(Fe'amokaki) mei he Pa'anga Ngāue Fakalakalaka (Tokoni mo e Nō)</i>	77,975,715	34,660,211
Toenga Hulu/(Fe'amokaki)	107,112,087	38,764,406
<i>Fakakātoa 'a e Hulu/(Fe'amokaki) mo e Pa'anga Tokoni ki he Patiseti/Pa'anga Ngāue Fakalakalaka (Tokoni mo e Nō)</i>	107,112,087	38,764,406

Tepile 5

FAKAMTALA KI HE NGAHI KOLOA MO E NGAHI MO'UA 'I HE 'AHO 30 SUNE 2023

		2022-23		2021-22	
	Nouti	\$	\$	\$	\$
NGAAHI KOLOA NGĀUE'AKI TAIMI NOUNOU					
Pa'anga 'i he Pangikē mo e Seifi	3.5	325,292,400		249,259,224	
Ngaahi Nō ke Totongi Mai	6.2	5,025,123		5,014,490	
Ngaahi Mo'ua Fakafo'ituitui	6.1	83,039		83,039	
Ngaahi 'Inivesi Taimi Nounou	7.1	11,175,371		18,300,410	
	5.1	42,927			
Tupu na'e totonu ke Ma'u Mai ka 'oku te'eki ke Hū mai	6.2	18,404,035		17,579,475	
<i>Fakakātoa 'o e Ngaahi Koloa Ngāue'aki Taimi Nounou</i>			360,022,894		290,236,638
NGAAHI KOLOA NGĀUE'AKI TAIMI LOLOA					
Ngaahi Mo'ua Fakafo'ituitui	6.2	47,468,037		47,866,355	
Ngaahi 'Inivesi Laka Hake 'i he Mahina 'e 12	7.1	14,622,251		14,547,242	
'Inivesi ki he Ngaahi Pisinisi	7.2	178,710,266		171,193,658	
Ngaahi Koloa, Misini mo e Me'angaue	7.3	407,379,952		376,585,741	
<i>Fakakātoa 'o e Ngaahi Koloa Ngāue'aki Taimi Loloa</i>			648,180,507		610,192,996
FAKAKĀTOA 'O E NGAHHI KOLOA			1,008,203,400		900,429,632
NGAAHI MO'UA KE TOTONGI 'I LOTO 'I HE MAHINA E 12					
Tupu na'e totonu ke Totongi Atu ka 'oku te'eki ke Totongi	6.3	1,465,205		13,416,949	
Ngaahi 'Akaumi Talāsiti	3.8	30,231,473		30,848,362	
Ngaahi Mo'ua Nō Fakapule'anga	6.3	57,937,682		34,640,000	
<i>Fakakātoa 'o e Ngaahi Mo'ua ke Totongi 'i loto 'i he Mahina 'e 12</i>			89,634,360		78,905,311
NGAAHI MO'UA KE TOTONGI HILI 'A E MAHINA 'E 12					
Ngaahi Mo'ua Nō Fakapule'anga	6.3	428,556,986		460,664,633	
<i>Fakakātoa 'o e Ngaahi Mo'ua ke Totongi Hili 'a e Mahina 'e 12</i>			428,556,986		460,664,633
FAKAKĀTOA 'O E NGAHHI MO'UA			518,191,348		539,569,944
TOENGA KOLOA			490,012,053		360,859,688
Fakakātoa 'o e Toenga Pa'anga 'i he 'aho 30 Sune 2022			360,859,688.00		318,498,858
Hulu (Fe'amokaki)	4		107,112,088.48		38,764,406
Faichekehe 'i he fakafetongi Pa'anga			10,536,990.00		1,306,858
Fakatonutonu ki he Ta'u Fakapa'anga Kuo'osi			11,252,370.00		-
Toenga Pa'anga Angamaheni			250,919.00		2,289,567
TOENGA 'I HE FEHŪ'AKI 'A E PA'ANGA			490,012,054		360,859,688

5.1 Pa'anga ne totonu ke ma'u mai ka 'oku te'eki ke hu mai

Ko e mahu'inga ni 'oku ne fakafofonga'i e pa'anga felave'i mo e ngaahi vahe ne hulu atu hono totongi pea te'eki malava ke fakafoki mai.

FAKAMATALA KI HE NGAHI NŌ 'A E PULE'ANGA

6.1. PA'ANGA NŌ LANGA FALE

Ko e mahu'ingá ni 'okú ne fakafofonga'i 'a e ngaahi totongi na'e hilifaki 'e he Pule'angá ki ha kau ngāue fakapule'anga fekau'aki moha fakamole/mo'ua na'e te'eki ke totongi. Ko e ngaahi mo'uá ni ke totongi fakafoki 'e he kau ngāué ni.

	2022-23	2021-22
	\$	\$
Palanisi 'i he 'aho 1 Siulai 2022	83,039	83,039
Pa'anga Hū Mai	-	-
Pa'anga Hū Atu	-	-
<i>Palanisi 'i he 'aho 30 Sune 2023</i>	<u>\$ 83,039</u>	<u>\$ 83,039</u>

6.2. NGA'AAHI MO'UA NŌ 'A E NGA'AAHI KAUTAHA 'A E PULE'ANGA MO E NGA'AAHI PISINISI
TAAUTAHA MEI HE PULE'ANGA

Kautaha NŌ mei he Pule'anga	Taumu'a	Ta'u	Lahi 'o e Sino'i NŌ	Totongi Tupu %	Ta'u Totongi NŌ	Lahi 'o e NŌ 30/06/2022	Ngahi NŌ na'e kaitiseli 'i he ta'u Fakapa'anga 2022/23	Totongi Tupu (TOP)	Sino'i NŌ na'e totongi (TOP)	Feto'aki 'i he Fakafetongi Pa'anga mulī (TOP)	Sino'i NŌ te'eki totongi 30/06/2023
						\$	\$	\$	\$	\$	\$
Pangikē Langa Fakalakalaka 'o Tonga - ADB 624 NŌ Fakalakalaka		1983	1,108,197	3.00	40	46,661		1,050	46,661		0
Pangikē Langa Fakalakalaka 'o Tonga - IDA 1813 NŌ Fakalakalaka		1987	2,604,051	3.00	36	150,233		3,756	100,156		50,078
Maketi Talamahu - ADB 927 NŌ Fakalakalaka		2010	3,296,874	2.00	18	1,230,719				17,464	1,248,183
Kautaha Royco Amalgamated Ltd - Pangikē EXIM 'o Siana		2010	2,210,932	5.00	20	1,915,256		108,000	108,000		1,807,256
Kautaha M F Taumoepeau & Sons Ltd - Pangikē EXIM 'o Siana		2010	7,162,418	5.00	20	7,162,418					7,162,418
Kautaha O G Sunfi & Sons Ltd - Pangikē EXIM 'o Siana		2010	10,247,322	5.00	20	10,247,322					10,247,322
Mohesi City Assets - Pangikē EXIM 'o Siana		2012	6,761,247	5.00	20	6,761,247					6,761,247
Tungi Colonnade - Pangikē EXIM 'o Siana		2012	16,574,480	5.00	20	16,574,480					16,574,480
Kautaha ki hono tokanga 'o e ngaahi koloa 'a Tonga		2015	1,395,082	1.00	13	1,293,534		12,169	187,546	26,580	1,132,569
Komisoni Fakamafola Lea 'a Tonga		2019	1,000,000	2.00	20	2,000,000		40,444			2,000,000
Young Farmers Federation (Koloti Seluini)		2012	40,000	1.00	0.25	40,000			40,000		40,000
Hamamah Consulting (Daniel Hamala)		2012	34,750	1.00	0.25	24,750			24,750		24,750
Look Sharp Tonga (Tevita Tukimaka)		2013	17,890	1.00	0.25	17,890			17,890		17,890
EZI World Cargo (Mosesse Uele)		2013	66,374	1.00	0.25	66,374			66,374		66,374
JERE Auto Dealer (Tu'ineau Naufahu)		2013	14,000	1.00	0.25	14,000			14,000		14,000
Touanga Moala		2014	25,000	1.00	0.25	25,000			25,000		25,000
New Millennium Phase 2		2014	468,250	1.00	0.25	468,250			468,250		468,250
Mark Shipping (Mā'ake Fakasosifolau)		2014	130,000	1.00	0.25	130,000			130,000		130,000
New Millennium Phase 3		2014	90,000	1.00	0.25	90,000			90,000		90,000
Latakofo Phase (Mosesse Tupou)		2014	50,000	1.00	0.25	50,000			50,000		50,000
Lake Construction (Semisi Hopoi)		2014	10,000	1.00	0.25	10,000			10,000		10,000
Fiko Fising Co. Ltd (Tessina Fiko)		2014	45,000	1.00	0.5	41,000			41,000		41,000
Pacific Fish Co. Ltd (Anisi Bloomfield)		2014	35,000	1.00	0.5	25,000			25,000		25,000
Densola Co. Ltd (Pūlu Anau)		2014	35,000	1.00	0.5	36,050			36,050		36,050
FV Avaloni (Feleti 'Ulu'urano)		2014	35,000	1.00	0.5	35,000			35,000		35,000
FV 'Annie (Asati Nekoa)		2014	21,279	1.00	0.5	20,874			20,874		20,874
FV Langahenghi (Asake Falase)		2014	30,001	1.00	0.5	25,007			25,007		25,007
FV Tekina I Moana (Taani Fe'ao)		2014	13,764	1.00	0.5	13,502			13,502		13,502
FV 064 (Ulaasi Vaisima)		2014	8,218	1.00	0.5	7,218			7,218		7,218
Tamela Koli		2014	13,238	1.00	0.5	13,238			13,238		13,238
FV Akina (Viti Olive)		2014	18,129	1.00	0.5	11,129			11,129		11,129
Vaikelē Fifita		2014	6,000	1.00	0.5	6,000			6,000		6,000
			48,552,152		165,419	442,362		44,044			48,153,834
Konga NŌ ke Totongi 'i loto he māhina 'e 1											
			Konga NŌ ke Totongi 'i loto he māhina 'e 1			Konga NŌ ke Totongi 'i loto he māhina 'e 1			Konga NŌ ke Totongi 'i loto he māhina 'e 1		
			685,797			685,797			685,797		
			47,866,355			47,866,355			47,866,355		
			48,552,152			48,552,152			48,552,152		

Fakamatala Fakalahi:

'I he 'aho 30 'o Sune 2023, ko e fakakātoa 'o e totongi tupu na'e ma'u mei he Ngaahi nō mei he Pule'anga' 'oku fakafuofua hono mahu'inga mo e \$17,628,417.23. 'Oku vahevahe 'a e totongi tupu ko 'eni' ki he ngaahi polōseki Langa Fo'ou 'o Nuku'alofa 'a ia 'oku fakafuofua ki he \$17,577,712.81 pea fakafuofua leva ki he \$50,704.42 ki he ngaahi polōseki mei he ngaahi Kautaha 'a e Pule'anga'. 'Oku tuai 'a hono fakakakato 'o e ngaahi sino'i pa'anga nō makatu'unga mei he ngaahi faingata'a fakapa'anga 'oku fekuki mo e ngaahi Kautaha 'oku nō mei he Pule'anga'. Kaekehe 'oku hokohoko atu pe 'a e ngāue fakātaha 'a e Pule'anga' mo e ngaahi Kautaha na'e nō ki hono kumi mo fa'u ha ngaahi faingamalie ke tokonia 'a e ngaahi faingata'a fakapa'anga kae malava ke hoko atu 'a e totongi 'o e ngaahi nō.

NGAAHI MO'UA NŌ 'A E NGAAHI KAUTAHA 'A E PULE'ANGA MO E NGAAHI PISINISI TAAUTAHA MEI
HE PULE'ANGA (hoko atu):

Ngaahi Falekoloa Sōsietī	Kolo	Ta'u	Sino'i Nō	Lahi 'o e Nō		Totongi Tupu (TOP)	Sino'i Nō na'e totongi (TOP)	Sino'i nō na'e totongi	Sino'i Pa'anga te'eki totongi
				30 'o Sune 2022	30 'o Sune 2023				
1 Nomuka	Nomuka, Ha'apai	2019	6,000	1,600	-	-	-	-	1,600
2 Funga Kelskelena	Pukotahi, Ha'apai	2019	5,950	5,950	-	-	-	-	5,950
3 Kolo Male Masani	Ha'atua, 'Eua	2019	5,876	5,876	-	-	-	-	5,876
4 Vai'ko Pule	Sapa'ata, 'Eua	2019	6,000	3,000	-	-	-	-	3,000
5 Mate ma'a Nua	Naatopotapu	2019	2,994	2,194	-	-	-	-	2,194
6 Maru'a Vaea	Houma, Tongatapu	2019	5,220	4,620	-	-	-	-	4,620
7 Lele 'a Lulu	Masilamea, Tongatapu	2019	5,790	2,990	-	-	-	-	2,990
8 Vaitu'ilo Muli	Kolonga, Tongatapu	2019	5,850	2,650	-	-	-	-	2,650
9 Ahi 'o Ulakai	Ahau, Tongatapu	2019	6,000	3,000	-	-	-	-	3,000
10 Hala Obveti	Veitongo	2019	3,424	2,424	-	-	-	-	2,424
11 Funga Faite a Fafine	Tahafuu, Tongatapu	2019	5,697	5,697	-	-	-	-	5,697
12 I'o Lupen	Pelehake	2019	6,000	1,550	-	-	-	-	1,550
13 Fonu mo e Moa	Hofea, Tongatapu	2019	6,000	3,000	-	-	-	-	3,000
14 Tu'ukomana	Tokomolobu, Tongatapu	2019	4,627	4,627	-	-	-	-	4,627
15 Lobotongo	Fo'u	2019	3,825	3,825	-	-	-	-	3,825
16 Oni'angavaha	Te'ekuu	2019	5,119	5,119	-	-	-	-	5,119
17 Fakaetau	Pea	2019	8,135	8,135	-	-	-	-	8,135
18 Fungakeleamaka	Vaou'u	2019	5,599	5,599	-	-	-	-	5,599
19 Viviliki Khe Tapuaki	Talasu	2019	568	568	-	-	-	-	568
20 Kalileka	Hamula	2019	4,456	4,456	-	-	-	-	4,456
21 Maka He Lotu	Ma'u'anga	2019	8,461	8,461	-	-	-	-	8,461
22 Tapings Maama	Terisi, Vava'u	2019	5,844	156	-	-	-	-	156
23 Kaloni Kakala	Pangamotu, Vava'u	2019	5,837	5,837	-	-	-	-	5,837
24 Mufu'va 'o e Alo I Taku	Talau, Vava'u	2019	5,359	5,359	-	-	-	-	5,359
				96,379	-	-	-	-	96,379

NGAAHI MO'UA NŌ 'A E NGA'AAHI KAUTAHA 'A E PULE'ANGA MO E NGA'AAHI PISINISI TAAUTAHA MEI
HE PULE'ANGA (hoko atu):

Fakalahi Fakamatala:

'Oku ngāue fakataha 'a e Potungāue Pa'anga pea mo e Potungāue ki he Fefakatau'aki mo e Fakalalaka Fakalekonomika ki hono fakamā'opo'opo 'a e lekooti ki he ngaahi falaekolola Sōsaieti. 'I he savea fakamuimui na'e fakahoko 'e he Potungāue Pa'anga na'e fakapapai' ai 'oku lolotonga fakahoko pisinisi pe 'a e konga lahi 'o e ngaahi falekolola Sōsaieti.

Ngaahi Nō Fakakaakeke hili 'a e Saikolone Gita										
Ngaahi Konga Lalahi 'o e Nō		Taumu'a		Ta'u	Lahi 'o e Nō		Sino'i Pa'anga te'eki ke totongi			
		Ta'u	Sino'i Nō	Totongi Tupu	Ta'u Totongi Nō	30 'o Sune 2022	Totongi Tupu (TOP)	Sino'i Nō na'e totongi (TOP)	Ngaahi Toho 'i ha Nō	30 'o Sune 2023
Konga 1		2019	1,419,500	1%	2-5 years	1,302,658	221	20,231	-	1,282,427
Konga 2	Fakakaakeke mei he Saikolone Gita	2019	874,000	1%	2-5 years	813,903	21	1,009	-	812,894
Konga 3	Fakakaakeke mei he Saikolone Gita	2019	555,000	1%	2-5 years	479,433	168	17,318	-	462,115
Konga 4	Fakakaakeke mei he Saikolone Gita	2020	46,000	1%	2-5 years	16,000	-	-	-	16,000
Konga 5	Fakakaakeke mei he Saikolone Gita	2020	104,000	1%	2-5 years	103,825	-	-	-	103,825
			2,998,500			2,715,819	410	38,558	-	2,677,261

Ngaahi Nō iiki ke tokoni 'a e Kakai Fefine

Ngaahi Konga Lalahi 'o e Nō		Taumu'a		Ta'u	Sino'i Nō	Totongi Tupu	14 u Totongi Nō	30 'o Sune 2022	Fakatomu tonu	Totongi (TOP)	Sino'i Nō na'e totongi (TOP)	Ngaahi Toho 'i ha Nō	30 'o Sune 2023
Konga 1	Fakalekenke mei he Koviti 19	2020	777,400	1%	1-2 years	616,179	287	36,894	198.34	287	36,894	1,000	580,087
Konga 2	Fakalekenke mei he Koviti 20	2020	10,300	1%	1-2 years	7,307	20	3,012	-	20	3,012	-	4,295
Konga 3	Fakalekenke mei he Koviti 21	2020	491,900	1%	1-2 years	339,939	397	28,044	-	397	28,044	-	311,894
Konga 4	Fakalekenke mei he Koviti 22	2020	135,000	1%	1-2 years	92,633	41	2,905	-	41	2,905	-	89,728
Konga 5	Fakalekenke mei he Koviti 23	2021	126,800	1%	1-2 years	107,095	9	6,211	-	9	6,211	-	100,884
Konga 6	Fakalekenke mei he Koviti 24	2021	211,000	1%	1-2 years	191,428	340	36,252	-	340	36,252	4,500	159,675
Konga 7	Fakalekenke mei he Koviti 25	2021	100,500	1%	1-2 years	97,165	363	27,424	-	363	27,424	2,000	71,741
Konga 8	Fakalekenke mei he Koviti 26	2022	71,000	1%	1-2 years	64,749	125	22,450	-	125	22,450	6,000	48,299
Konga 9	Fakalekenke mei he Koviti 27	2022	74,100	1%	1-2 years	64,749	158	5,300	-	158	5,300	74,100	68,800
Konga 10	Fakalekenke mei he Koviti 28	2022	101,500	1%	1-2 years	95,421	145	6,079	-	145	6,079	101,500	95,421
Konga 11	Fakalekenke mei he Koviti 29	2023	35,000	1%	1-2 years	35,000	139	140	-	139	140	35,000	34,860
			2,134,500				2,024	174,711	198	2,024	174,711	224,100	1,565,685

Fakamatala Fakalahi:

- Ne kamata 'a e totongi tupu peseti 'e 1 (1%) 'i he ta'u he Konga 6.
- Ko e tokolahi fakakatoa 'e 113 'o e ngaahi Nō ne toho he lolotonga 'o e ta'u Fakapalanga 2021/2022 'a ia ne nau 'I he Konga 3,6,7 mo e 8;
- 'I he lolotonga 'o e ta'u fakapalanga ko e Konga 7 pē mo e Konga 8 na'e fakapasi 'o tukuange atu 'a e ngaahi nō.

6.3. NGAahi MO'UA NŌ 'A E PULE'ANGA

	2022-2023	2022-2023	2021-22
	\$	\$	\$
Ngaahi Mo'ua Nō 'o Siulai 2022			
Nō mei he Ngaahi Fonua Muli	427,957,633		439,093,818
Nō Fakalotofonua	67,347,000		67,347,000
		495,304,633	506,440,818
Tānaki: Ngaahi Nō Fo'ou			
Nō mei he Ngaahi Fonua Muli	22,274,560		281,077
Nō Fakalotofonua	15,100,000		15,846,000
		37,374,560	16,127,077
Tānaki: Ngaahi Nō Toloī Ta'u Fakapa'anga Lolotonga			
Nō mei he Ngaahi Fonua Muli		-	7,183,726
Nō Fakalotofonua		-	-
		-	7,183,726
To'o: Ngaahi Mo'ua Nō ne Toloī			
Nō mei he Ngaahi Fonua Muli		-	4,811,200
Fakakātoa 'a e Nō ke Totongi		532,679,193	524,940,421
To'o: Ngaahi Totongi Fakafoki			
Nō mei he Ngaahi Fonua Muli	20,257,160		12,456,674
Nō Fakalotofonua	15,100,000		15,846,000
		35,357,160	28,302,674
		497,322,033	496,637,746
Fakamahu'inga 'o e Totongi Nō 'i he Pa'anga Muli		(10,827,366)	(1,333,113)
Toenga Mo'ua Nō 'a e Pule'anga 'i he 'aho 30 'o Sune 2023		486,494,668	495,304,633
<u>Fakaikiiki 'o e Palanisi:</u>			
Ngaahi Mo'ua Nō 'i he 'aho 30 'o Sune 2023			
Nō mei he Ngaahi Fonua Muli		419,147,668	427,957,633
Nō Fakalotofonua		67,347,000	67,347,000
		486,494,668	495,304,633

Ko e ngaahi teemi 'o e ngaahi Aleapau nō 'a e Pule'anga 'oku kehekehe pe. Ko e ngaahi Aleapau 'e ni'ihī 'oku nau fakafaingamalie'i mai 'aki 'a hono toloi 'a e totongi fakafoki 'o e nō, pea ko e Aleapau 'e ni'ihī 'oku nau 'ofa mai 'aki 'a hono toloi 'o e totongi tefito'i nō mo e tupu fakatou'osi. Ko e ngaahi mo'ua te'eki ke totongi atu 'oku toe 'asi atu pe ia 'aki 'a hono fakamahu'inga'i 'i he 'aho faka'osi 'o e ta'u fakapa'anga, 'i hano liliu'aki 'a e mahu'inga 'o e fetongi pa'anga muli 'o e 'aho ko ia.

Ko e mahu'inga 'o e fetongi pa'anga muli:

	Mahu'inga 'o e Pa'anga Muli 'e 1 ki he Pa'anga Tonga 30 Sune 2023	Mahu'inga 'o e Pa'anga Muli 'e 1 ki he Pa'anga Tonga 30 Sune 2022
Pa'anga Muli		
Pa'anga 'Iulope (EUR)	2.5861	2.4557
Pa'anga Fakavaha'apule'anga (SDR)	3.1591	3.1149
Pa'anga 'Amelika (USD)	2.3751	2.3459
Pa'anga Siaina (CNY)	0.3275	0.3501

Pule'anga 'o Tonga

Ko e fakaitikiiki leva 'eni 'o e ngaahi mo'ua nō:

[illegible]

Pule'anga 'o Tonga

Ko e fakalikiiki 'o e ngaahi mo'ua nō (hoko atu):

Pōnte 'o e Pule'anga 'o Tonga Fakalohohoko Fika 2	Pōnte	2017	TOP	5,000,000	3.20	5	5,000,000				160,400	5,000,000			-	
Pōnte 'o e Pule'anga 'o Tonga Fakalohohoko Fika 2	Pōnte	2019	TOP	5,000,000	3.00	4	5,000,000				150,400	5,000,000			-	
Pōnte 'o e Pule'anga 'o Tonga Fakalohohoko Fika 3	Pōnte	2019	TOP	2,488,000	3.50	6	2,488,000				87,280				2,488,000	
Pōnte 'o e Pule'anga 'o Tonga Fakalohohoko Fika 4	Pōnte	2019	TOP	5,000,000	3.00	5	5,000,000				150,200				5,000,000	
Pōnte 'o e Pule'anga 'o Tonga Fakalohohoko Fika 1	Pōnte	2020	TOP	8,321,000	2.50	5	8,321,000				208,225				8,321,000	
Pōnte 'o e Pule'anga 'o Tonga Fakalohohoko Fika 3	Pōnte	2020	TOP	7,216,000	3.50	6	7,216,000				252,760				7,216,000	
Pōnte 'o e Pule'anga 'o Tonga Fakalohohoko Fika 4	Pōnte	2020	TOP	5,100,000	3.00	3	5,100,000				153,400	5,100,000			-	
Pōnte 'o e Pule'anga 'o Tonga Fakalohohoko Fika 5	Pōnte	2020	TOP	1,000,000	3.00	4	1,000,000				30,200				1,000,000	
Pōnte 'o e Pule'anga 'o Tonga Fakalohohoko Fika 6	Pōnte	2020	TOP	2,960,000	3.00	5	2,960,000				89,000				2,960,000	
Pōnte 'o e Pule'anga 'o Tonga Fakalohohoko Fika 1	Pōnte	2021	TOP	6,026,000	3.00	3	6,026,000				180,980				6,026,000	
Pōnte 'o e Pule'anga 'o Tonga Fakalohohoko Fika 2	Pōnte	2021	TOP	3,390,000	3.00	5	3,390,000				101,900				3,390,000	
Pōnte 'o e Pule'anga 'o Tonga Fakalohohoko Fika 3	Pōnte	2021	TOP	4,000,000	3.00	5	4,000,000				120,200				4,000,000	
Pōnte 'o e Pule'anga 'o Tonga Fakalohohoko Fika 4	Pōnte	2021	TOP	966,000	2.50	5	966,000				24,350				966,000	
Pōnte 'o e Pule'anga 'o Tonga Fakalohohoko Fika 5	Pōnte	2021	TOP	712,000	2.50	5	712,000				18,000				712,000	
Pōnte 'o e Pule'anga 'o Tonga Fakalohohoko Fika 6	Pōnte	2021	TOP	168,000	3.00	5	168,000				5,240				168,000	
Pōnte 'o e Pule'anga 'o Tonga Fakalohohoko Fika 1	Pōnte	2022	TOP	5,000,000	2.50	5	5,000,000				125,200				5,000,000	
Pōnte 'o e Pule'anga 'o Tonga Fakalohohoko Fika 2	Pōnte	2022	TOP	5,000,000	2.00	2	5,000,000				100,200				5,000,000	
Pōnte 'o e Pule'anga 'o Tonga Fakalohohoko Fika 3	Pōnte	2022	TOP	5,000,000	2.50	5		5,000,000			1,400				5,000,000	
Pōnte 'o e Pule'anga 'o Tonga Fakalohohoko Fika 1	Pōnte	2023	TOP	5,100,000	2.50	5		5,100,000			1,400				5,100,000	
Pōnte 'o e Pule'anga 'o Tonga Fakalohohoko Fika 2	Pōnte	2023	TOP	5,000,000	2.50	6		5,000,000			1,400				5,000,000	
							67,347,000	15,100,000	-		1,962,135	15,100,000			67,347,000	
							495,304,633	37,374,560			8,191,824	35,357,160	(10,827,366)		486,494,667	
Konga Nō ke Totongi 'i loto he māhina							15,100,000				Konga Nō ke Totongi 'i loto he māhina 'e 1					12,026,000
Konga Nō ke Totongi 'i loto he māhina							52,247,000				Konga Nō ke Totongi 'i loto he māhina 'e 12					55,321,000
							67,347,000									67,347,000

Fakaikiiki 'o e Ngaahi Pa'anga Nō 'oku te'eki ke toho;

Fakaikiiki 'o e Ngaahi Pa'anga Nō 'oku te'eki ke toho:

	2022/23	2021/22	2020/21	2019/20
Fe'umu'aki 'o e Ngaahi Pa'anga Nō				
Ngaahi Pa'anga Nō ka 'oku te'eki ke toho 'i he 'aho 1 'o Siulai 2022	13,950,012	14,646,338	17,254,120	22,807,908
Lahi 'o e Ngaahi Nō Fo'ou			22,583,713	-
Kāto'a 'o e Ngaahi Pa'anga Nō kuo 'osi tali	13,950,012	14,646,338	39,837,832	22,807,908
Ngaahi Pa'anga Nō na'e toho	21,621,464	636,559	25,521,212	6,315,432
Ngaahi Pa'anga Nō na'e kaniseli			- 479,172	
Feliulu'aki 'i he Mahu'inga Fakafetongi Pa'anga			- 329,717	- 761,643
Ngaahi Pa'anga Nō kuo tali ka 'oku te'eki ke toho 'i he 'aho 30 Sune 2023	13,465,745	13,950,012	14,646,338	17,254,120

6.4. POLOKALAMA NŌ FAKALAKALAKA 'A E PULE'ANGA

Ko e polokalama Nō ni ki Sune 'o e ta'u 2023', pea makatu'unga 'i he ngāhi ola kovi 'o e Hunga Tonga Hunga Ha'apai' mo e Kōviti 19', ne felotoi ai e Pangikē Fakalakalaka 'a Tonga' mo e Pule'anga Tonga' ke toe fokotu'utu'u fo'ou e polokalama 'ni. Ne vahevahe ai e toenga sēniti 'e lava ke Nō atu' 'aia ko e Pa'anga Tonga 'e 9,250,243.76 'i he ngaahi sekitoa ne uesia lahi taha 'i he ongo fakatamaki ni, ka 'i ha totongi tupu ma'ama'a ko e pēseti 'e 1 'i he vaha'a taimi ko Mē 2022 ki Mē 2023'. Ko e fakakātoa 'o e pa'anga ki he polokalama No' ni ki Sune 2023' ko e pa'anga Tonga 'e 18,250,243.77.

Pule'anga 'o Tonga

Ko e fakaiiki;

	Pēseti	Lahi 'o e Pa'anga	Pa'anga kuo'osi Nō atu	2023	2022
Nō Ngoue	1%	\$ -	\$ 114,091.34	\$ -	\$ 163,023.33
Nō Toutai & Uta ki Muli	1%	\$ -	\$ 43,203.70	\$ -	\$ 58,874.00
Nō Takimamata	1%	\$ -	\$ 17,692.23	\$ -	\$ 20,393.03
Nō Fo'u Koloa	1%	\$ -	\$ 34,248.24	\$ -	\$ 60,763.93
Nō ki he Fanga Monumanu	1%	\$ -	\$ 5,018.65	\$ -	\$ 7,839.50
Nō Ako	1%	\$ -	\$ 89,070.49	\$ -	\$ 202,125.76
Nō Tokoni ki he To'utupu	1%	\$ -	\$ -	\$ -	\$ -
Nō Ngoue & Vao 'Akau	3%	\$ 4,798,986.6	\$ 3,137,296.10	\$ 5,122,628.03	\$ 2,039,047.05
Nō Toutai	3%	\$ 55,532.00	\$ 56,696.08	\$ 530,871.00	\$ 45,062.81
Nō Toutai ki he kakai ne uesia 'i he Kōviti 19 & Saikola	3%	\$ 395,725.12	\$ 598,297.33	\$ 560,993.00	\$ 450,504.77
Nō Takimamata ki he kakai ne uesia 'i he Kōviti 19 & S	3%	\$ 2,000,000.00	\$ 1,441,619.95	\$ 1,912,408.00	\$ 801,808.40
Nō Takimamata	3%	\$ -	\$ -	\$ 33,040.00	\$ -
Nō Fo'u Koloa	3%	\$ -	\$ 78,424.45	\$ 90,032.00	\$ 259,809.48
Nō Fakalalaka ki he Fanga Monumanu	3%	\$ -	\$ 25,711.23	\$ 30,665.00	\$ 65,955.34
Nō Langa	3%	\$ -	\$ 11,815.67	\$ 18,966.00	\$ 30,864.42
Nō Falekoloa Fakamovetevete mo e Falekoloa Lalahi	3%	\$ -	\$ 98,772.00	\$ 141,505.00	\$ 367,526.54
Nō Ako	3%	\$ 1,649,756.24	\$ 1,417,154.87	\$ 1,719,146.95	\$ 598,369.98
Nō Fakafolau Fakafaito'o ki Muli	3%	\$ 100,000.00	\$ -	\$ -	\$ -
Nō Fakamaketi Ngoue & Fa'unga koloa	4%	\$ -	\$ 818,043.91	\$ -	\$ 1,001,609.56
Nō Fakalalaka Toutai & Fakatau atu	4%	\$ -	\$ 441,711.15	\$ -	\$ 745,009.82
Nō Takimamata	4%	\$ -	\$ 20,136.97	\$ -	\$ 21,067.45
Nō Fo'u Koloa	4%	\$ -	\$ 10,231.06	\$ -	\$ 13,796.13
Nō Fakalalaka Fanga Monumanu	4%	\$ -	\$ 10,201.11	\$ -	\$ 13,457.88
Nō Fakalalaka Vao 'Akau	4%	\$ -	\$ -	\$ -	\$ 15,149.80
Nō Langa	4%	\$ -	\$ 11,782.82	\$ -	\$ 18,087.87
Nō Falekoloa Fakamovetevete mo e Falekoloa Lalahi	4%	\$ -	\$ 104,924.56	\$ -	\$ 126,668.79
Ngaahi Sekitoa mahu'inga makehe	4%	\$ -	\$ -	\$ -	\$ -
Nō Ako	4%	\$ -	\$ 105,481.02	\$ -	\$ 254,863.43
Nō Fakafolau Fakafaito'o ki Muli	4%	\$ -	\$ -	\$ -	\$ 1,388.45
Nō Tokoni ki he Kakai Fefine	4%	\$ -	\$ 330.20	\$ 330.20	\$ 330.20
Nō Tokoni ki he To'utupu	4%	\$ -	\$ -	\$ -	\$ -
Nō Fakalalaka Toutai	1%	\$ 1,000,000.00	\$ 890,577.26	\$ 912,886.00	\$ 265,731.76
Nō Ngoue & Vao 'Akau	1%	\$ 1,000,000.00	\$ 956,043.52	\$ 754,457.00	\$ 800,026.70
Nō Fo'u Koloa	1%	\$ 2,000,000.00	\$ 597,367.57	\$ 1,459,952.00	\$ 242,015.52
Nō Falekoloa Fakamovetevete mo e Falekoloa Lalahi	1%	\$ 2,000,000.00	\$ 1,398,802.53	\$ 1,580,129.00	\$ 362,045.24
Nō Takimamata	1%	\$ 2,000,000.00	\$ 136,356.99	\$ 132,426.00	\$ -
Nō Ako	1%	\$ 750,243.76	\$ 540,326.49	\$ 549,107.00	\$ 231,197.28
Ngaahi Sekitoa mahu'inga makehe	1%	\$ 500,000.00	\$ 522,282.95	\$ 453,988.00	\$ 37,113.03
Ngaahi Sekitoa mahu'inga makehe ki he HHTH & Kōv	3%	\$ -	\$ -	\$ 200,000.00	\$ -
TNWC Ngaue Fakamea'a ke fakatau atu 1%	3%	\$ -	\$ -	\$ 1,190,687.00	\$ -
		\$ 18,250,243.76	\$ 13,733,712.44	\$ 17,394,217.18	\$ 9,321,527.25

Fakamatala Tānaki:

Ko e ngaahi Sekitoa mahu'inga makehe ki he HHTH & Kōviti 19 'oku fakamahino pe fakakau he polokalama Nō Fo'u Koloa' (1%)

Ko e TNWC Ngāue Fakamea'a ke fakatau atu 1% 'oku 'ikai ko ha Polokalama Nō makehe ka ko e kongā pē ia 'o e Ngaahi Sekitoa mahu'inga makehe' (1%)

6.5. NGAHI 'AKAUNI LILIU TAUHI

'Oku fiema'u 'a e Pule'anga 'i he tu'utu'uni fika uongofulu mā tolu (23) 'o e Ngaahi Tu'utu'uni (Fakatonutonu) ki he Lao Penisoni 1999 ke totongi ki he Poate Pa'anga Mālōlō 'a e mahu'inga fakakāto'a 'o e Ngaahi 'Akauni Liliu Tauhi 'a e kaungāue fakapule'anga na'a nau lolotonga ngāue 'i he 'aho 30 Sune 1999 pea nau hoko ko e memipa 'i he polokalama vahenga mālōlō fo'ou. 'I he 'aho 30 Sune 2023, na'e totongi kakato ai 'e he Pule'anga e ngaahi toenga 'akauni liliu tauhi, ne 'omai 'o fakapapau' i he Potungaue Pa'anga.

6.6. NGAHI MO'UA 'E ALA TOTONGI 'I HE KAHA'U

'I he founa ngāue tu'upau' 'oku tukupā 'a e Pule'anga ke fakakakato 'a hono fakanaunau mo kumi 'o e ngaahi me'a ngāue.

'Oku malava 'e he Minisitā Pa'anga, 'i hono fakamafai' i ia 'e he Kapineti, ke foaki ha malu' i ki ha mo'ua fakapa'anga 'o ha Kautaha Pisinisi Fakapule'anga pe taautaha. Ko e ngaahi mo'ua 'e ala totongi 'i he kaha'u, ko e ngaahi mo'ua ia 'e ala ke hoko, pe ke toki hoko.

Ko e fakamatala ki he ngaahi mo'ua 'e ala totongi 'i he kaha'u mo e ngaahi fakatau:

Kautaha	Taumu'a	Sino'i Pa'anga Nō	Fakakātoa Sino'i Pa'anga Nō kuo Totongi 'i he 'aho	Toenga Sino'i Pa'anga Nō Te'eki ke Totongi 'i
Kautaha City Engineering & Construction Limited	Poloseki Tanu Hala	4,091,248.00	\$ 3,562,542.35	\$ 528,705.65
Kautaha Inter Pacific Limited	Poloseki Tanu Hala	3,972,645.00	\$ 634,455.80	\$ 3,338,189.20
Kautaha Island Dredging	Poloseki Tanu Hala	3,936,107.00	\$ 1,874,871.50	\$ 2,061,235.50
Kautaha Vakapuna - Lulutai Airlines Ltd	Aleapau Lisi - Montrose Asia Pacific Leasing Pty Ltd	3,562,650.00	\$ 1,425,060.00	\$ 2,137,590.00
Kautaha Cost Low Co. Ltd	Tokoni - Fokotu'utu'u Fo'ou 'o e Nō	5,600,000.00	\$ -	\$ 5,600,000
Kautaha Royco Ports Services Ltd	Fakatau ngaahi me'a ngaue lalahi	2,700,000.00	\$ 140,976.72	\$ 2,559,023
	Fakakātoa	23,862,650.00	\$ 7,637,906.37	\$ 16,224,743.63

6.7. NGAHI PA'ANGA HŪ MAI NA'E TOTONU KE TĀNAKI KA 'OKU TE'EKI KE TĀNAKI

'Oku hā 'i he tēpile 'i lalo 'a e ngaahi pa'anga hū mai na'e totonu ke tānaki mai ki he Pule'anga ka na'e te'eki ke tānaki mai 'o a'u ki he 'aho 30 Sune, 2023. Ko e konga pe 'eni 'o e ngaahi Potungāue 'a e Pule'anga na'e malava ke nau 'omi 'a e ngaahi fakamatala ni.

Ngaahi Potungāue	Ngaahi Pa'anga Hū Mai ka 'oku te'eki ke tānaki mai	2022-23	2021-22
Potungāue Pa'anga Hū Mai mo e Tute	Tukuhau mo e ngaahi tautea	23,448,833	996,964
Potungāue Ngaahi Ngāue Lalahi	Totongi Koloa, Ngāue mo e Ngaahi me'a kehe	3,054,342	2,831,488
Potungāue ki he Ngaahi Kautaha Pisinisi 'a e Pule'anga	Tukuhau Ngāue'aki mo e Ngaahi me'a kehe	-	1,834,524
	Fakakātoa	\$26,503,175	5,662,976

Pule'anga 'o Tonga

Tepile 7

FAKAMATALA KI HE NGAHI MO'UA 'A E PULE'ANGA

7.1. 'INIVESI

					Nouti	2022-23 \$	2021-22 \$
<u>Ngaahi Teemi Tipositi Taimi Nounou</u>							
Pangikē Langa Fakalakalaka 'o Tonga	Fika 'o e Teemi	'Aho na'e tali ai	Totongi Tupu	'Aho 'Osi			
'Inivesi Mahina 12	8884	06/11/2020	1.75%	06/11/2021		5,968,662	5,880,456
'Inivesi Mahina 12	9080	16/04/2021	1.75%	16/04/2022		1,275,295	1,256,449
'Inivesi Mahina 12	8835	25/08/2020	1.75%	25/08/2021		627,609	617,422
'Inivesi Mahina 12	9009	16/04/2021	1.75%	16/04/2022		81,746	80,538
<i>Fakakātoa 'o e ngaahi Teemi Tipositi 'oku 'i he Pangikē Langa Fakalakalaka 'o Tonga</i>						7,953,312	7,834,865
 Pangikē 'a 'Aositelelia mo Nu'usila							
'Inivesi Mahina 12			2%	31/01/2022		3,222,058	3,165,087
'Inivesi Mahina 12			3%	29/06/2022	xxvii	-	7,300,458
<i>Fakakātoa 'o e ngaahi Teemi Tipositi 'oku 'i he Pangikē 'a 'Aositelelia mo Nu'usila</i>						3,222,058	10,465,545
 <i>FAKAKĀTOA 'O E NGAHI 'INIVESI TAIMI NOUNOU</i>						<u>11,175,371</u>	<u>\$ 18,300,410</u>
 <u>Ngaahi Teemi Tipositi Laka Hake 'i he Mahina 'e 12</u>							
Pangikē Langa Fakalakalaka 'o Tonga	Fika 'o e Teemi	'Aho na'e tali ai	Totongi Tupu	'Aho 'Osi			
'Inivesi Mahina 60	8783	28/04/2020	3.00%	28/08/2025		8,000,000	8,000,000.00
'Inivesi Mahina 60	8820	30/08/2020	3.00%	29/07/2025		4,000,000	4,000,000.00
'Inivesi Mahina 24	9202	30/08/2021	1.75%	31/08/2023		628,780	628,780
'Inivesi Mahina 24	9603	21/02/2023	1.75%	21/02/2025		623,913	599,916
'Inivesi Mahina 24	9537	28/11/2022	1.75%	28/11/2024		655,752	630,534
'Inivesi Mahina 24	9603	23/02/2023	1.75%	23/02/2025		670,656	644,862
'Inivesi Mahina 60	8598	14/05/2019	2.10%	14/05/2024		43,150	43,150
<i>FAKAKĀTOA 'O E NGAHI 'INIVESI LAKE HAKE 'I HE MAHINA 'E 12</i>						<u>14,622,251</u>	<u>14,547,242</u>
<i>Fakakātoa 'o e Pa'anga 'Inivesi 'a e Falepa'anga</i>						<u>25,797,622</u>	<u>\$ 32,847,652</u>

Nouti	Fakamatala
xxvii	Ne toho 'i he 'aho 29 'o Sune 'a e teemi tipositi koeni pea toe fakahu ki he Pangikē 'a e Pasifiki Saute (BSP)

7.2. 'INIVESI 'I HE NGAHI KAUTAHA

	Lahi 'o e 'Inasi	Totongi 'o e 'Inasi e Taha	Peseta 'oku Ma'u	Nouti	2022-23 \$	2021-22 \$
<u>Ngaahi Kautaha 'a e Pule'anga</u>						
Kautaha Fetu'utaki 'a Tonga	14,243,639	1.00	100%		14,243,639	14,243,639
Kautaha Makeni 'a Tonga	1,600,000	1.00	100%		1,600,000	1,600,000
Kautaha Mala'evakapuna 'o Tonga	36,543,226	1.00	100%		36,543,226	36,543,226
Poate Ma'u Mafai ki he Veve	900,000	1.00	100%		900,000	900,000
Poate 'Uhila 'a Tonga	1,031	32,768	100%		33,783,595	33,783,595
Positi 'Ofisi 'o Tonga	1,907,915	1.00	100%		1,907,915	1,907,915
Kautaha ki he Pule'i 'o e Ngaahi Koloa 'a Tonga	1,761,707	1.00	100%		1,761,707	1,761,707
Kautaha Keipolo 'o Tonga	29,556,887	1.00	67%		29,556,887	29,556,887
Kautaha Vaka 'Otumotu Anga'ofa	400,000	1.00	100%		400,000	400,000
<u>Poate 'a e Pule'anga</u>						
Poate Ma'u Mafai ki he Ngaahi Taulanga			100%		10,949,097	10,949,097
Komisoni Fakamafolalea 'a Tonga			100%		475,404	475,404
Poate Vai 'a Tonga			100%		2,065,040	2,065,040
<i>Fakakātoa 'o e ngaahi 'Inivesi 'i he Ngaahi Pisinisi 'a e Pule'anga</i>					\$ 134,186,510	\$ 134,186,510
<u>'Inivesi 'i he Pangikē</u>						
Pangikē Langa Fakalakalaka 'o Tonga	2,200,000	10.00	60%		22,000,000	22,000,000
					22,000,000	22,000,000.00
<u>'Inivesi 'i he Pisinisi 'a e Pule'anga</u>						
Kautaha Vakapuna Lulutai	2,100,000.00	10.00	100%	xxviii	21,000,000	13,500,000
					21,000,000	13,500,000.00
<u>'Inasi mei he ma'u 'inasi si'isi'i ('i he totongi)</u>						
Kautaha 'Ea Pasifiki	70,400	1.00	0.10%	xxix	76,032	77,222
					76,032	77,222
<u>'Inivesi 'i he ngaahi kautaha kehe</u>						
Kautaha Vaka Ocean Royal						
<i>(Pa'anga 'Amelika \$575,040, Totongi Tupu 6% ki he ta'u)</i>				xxx	1,447,724	1,429,926
					1,447,724	1,429,926
FAKAKĀTOA NGAHI 'INIVESI					\$ 178,710,266	\$ 171,193,658

Nouti	Fakamatala
xxviii	Ne totongi atu ki he Kautaha Vakapuna Lulutai 'a e TOP\$7.5 miliona ko e 'inivesi e Pule'anga 'i he lolotonga 'a ta'u fakapa'anga.
xxix	Ko e lahi eni 'inasi 'a e Pule'anga 'i he'enau 'inivesi pa'anga Fisi 'i he Kautaha Vakapuna 'Ea Pasifiki, ngaue'aki mahu'inga fakafetongi pa'anga 'i he 'aho 30 Sune 2023
xxx	Ne ngaue'aki e mahu'inga fakafetongi pa'anga 'o e 'aho 30 Sune 2023 ki hono liliu e 'Inivesi 'i he Kautaha Vaka Ocean Royal.

7.3. NGA-AHI KOLOA NAUNAU, MISINI MO E ME'ANGĀUE

'Oku fakahā mei he mahu'inga 'o e ngaahi koloa, mīsini mo e me'angāue, 'a e totongi fakahisitolia na'e lekooti 'aki, fakataha mo e feliuliaki 'a e mahu'inga 'o e ngaahi koloa ni, pehē ko e lahi 'o e ngaahi koloa ke toe ma'u mai ha ngaahi koloa fo'ou 'i he lolotonga 'o e ta'ū. 'Oku 'ikai ke fakakau ha ngaahi fakasi'isi'ia ia pe ko ha ngaahi holoki 'i he mahu'inga 'o e ngaahi koloa ko 'eni, koe'uhi 'oku 'ikai ke fiema'u ia 'e he Sīpinga Tauhitohi Fakavaha'apule'anga 'o e Fakamatala Fakapule'anga, ke lekooti pe 'a e ngaahi fehū'aki fakapa'anga. Neongo ia, ko e fakamatala 'oku 'oatu, ko hano fakafuofua'i lelei ia 'o e mahu'inga 'o e ngaahi koloa 'a e Pule'anga, 'o hange ko ia 'oku fekau'aki mo e ngaahi koloa 'oku ma'u 'i he nō mo e ngaahi pa'anga makehe pe 'oku felālāve'i. Ko e ngaahi fakafuofua 'o e mahu'inga 'o e koloa, mīsini mo e me'angāue, 'oku 'oatu ia 'o fakataumu'a pe ke kau 'i he ngaahi fakamatala hā ki tu'a.

	Nouti	Misini, Me'angaue mo e Ngaahi Naunau \$	Ngaahi Koloa Kehe \$	FAKAKĀTOA \$
Mahu'inga				
'I he 'aho 1 Siulai 2022		105,465,281	271,120,460	376,585,741
Tanaki ki ai	xxxiv	10,076,048	20,718,163	30,794,211
Fakata'e'aonga'i/Hiki		-	-	-
'I he 'aho 30 Sune 2023		115,541,329	291,838,624	407,379,952
Holoki				
'I he 'aho 1 Siulai 2022		-	-	-
Totongi ki he Ta'u		-	-	-
Fakata'e'aonga'i/Hiki		-	-	-
'I he 'aho 30 Sune 2023		-	-	-
Mahu'inga				
'I he 'aho 30 Sune 2023		105,465,281	271,120,460	376,585,741
'I he 'aho 30 Sune 2023		\$ 115,541,329	\$ 291,838,624	\$ 407,379,952

'Oku fengāue'aki 'a e Potungāue mo e ngaahi Potungāue kehe 'a e Pule'anga ke fakama'opo'opo mo lekooti 'a e kotoa 'o e ngaahi koloa, ke mahino pe ko e fakamatala 'oku tuku atu 'oku kakato pea mo tonu 'a hono mahu'inga pea ke toki malava ai ke fai hano fika'i 'o e holoki 'o e ngaahi koloa.

	2022-23 \$	2021-22 \$
xxxiv. Ngaahi Koloa Ngaue'aki, Ngaue'aki Taimi Loloa		
<i>Kole:</i>		
Ngaahi Fale Langa tokoni ki he Saikolone Haloti	-	94,650
Ngaahi Fale Langa tokoni ki he Saikolone Gita	527,535	6,369,651
Totongi 'Inasi (Lulutai)	-	-
Hunga Tonga Hunga Haapai	-	650,282
Fakakatoa 'o e Ngaahi Koloa Ngaue'aki Taimi Loloa	30,794,211	33,424,035

'AHO FAKAMAFAI'I

Ko e ngaahi Fakamatala Pa'anga 'i he Konga 'uluaki (1) pea mo e ngaahi fakamatala tanaki atu 'i he Konga ua (2) ma'ae Pule'anga Tonga, na'e fakamafai'i 'i he 'aho 29 Fepueli 2024 'e he 'Eiki Minisitā Pa'anga.

Tepile 8

FAKAMATALA KI HE FAKATUPU PA'ANGA ANGAMAHENI 'I HE TA'U FAKAPA'ANGA 'E NIMA (5) KUOHILI

'Oku fakataumu 'a 'a e fakamatala fakasitetisitika ko 'eni, ki he tanaki atu pe ki he ngaahi ma'u'anga fakamatala.

Fakatupu Pa'anga Angamaheni 'i he Ngaahi Ta'u Fakapa'anga 'e nima (5) Kuohili: 2018/19– 2022/23

	2022-23	2021-22	2020-21	2019-20	2018-19
	\$	\$	\$	\$	\$
Tukuhau Vāhenga	57,966,360	55,576,485	48,570,386	52,469,914	55,230,931
Tukuhau Fefakatau'aki	25,819,068	20,408,252	18,239,924	18,081,012	24,334,876
Tukuhau ki he Ngaahi Koloa mo e Ngāue	128,343,026	109,120,509	106,929,771	95,014,441	94,773,254
Tukuhau 'Ekisia	65,999,567	65,728,833	63,676,029	64,010,289	59,040,231
Totongi ki he Ngaahi Ngāue mo e Laiseni	27,567,896	20,849,232	23,969,534	28,103,212	28,783,696
Ngaahi Pisisimi mo e Koloa 'a e Pule'anga	9,852,416	9,487,589	14,681,924	21,226,556	8,681,515
Pa'anga Hū Mai Kehe	511,035	757,378	429,004	1,648,605	-
Pa'anga Hū Mai mci he Totongi mo e Pōnite	36,493,698	16,192,141	35,236,645	32,350,878	15,643,329
Pa'anga Ngāue	-	-	-	199,012	1,643,018
Pa'anga Tokoni ki he Patiseti	53,733,317	52,098,020	27,208,098	37,566,851	34,906,637
FAKAKĀTOA 'O E FAKATUPU PA'ANGA	\$406,286,383	\$350,218,440	\$338,941,316	\$ 350,670,768	\$ 323,037,486

FAKAMATALA KI HE FAKAMOLE ANGAMAHENI 'I HE TA'U FAKAPA'ANGA 'E NIMA (5) KUOHILI

Fakamole Angamaheni 'i he Ngaahi Ta'u Fakapa'anga 'e nima (5) Kuohili: 2018/19-2022/23

	2022-23	2021-22	2020-21	2019-20	2018-19
	\$	\$	\$	\$	\$
'Ofisi Palasi	4,051,500	3,620,017	3,096,577	4,273,754	4,017,382
Fale Alea	15,713,674	16,447,789	13,005,188	11,164,008	10,970,734
'Ofisi 'o e 'Atita Seniale	1,851,299	1,506,203	1,492,108	1,488,797	1,574,884
'Ofisi 'o e 'Ompatimeni	1,475,070	1,638,647	1,820,021	1,339,554	1,592,390
Potungāue Ngaahi Ngāue ki Muli	13,913,563	13,813,049	11,528,129	9,667,458	10,198,084
Kau Tau 'A 'Ene 'Afi	11,543,046	10,894,744	10,463,911	10,052,839	9,744,385
'Ofisi Palēmā	9,645,743	8,051,063	4,204,659	3,749,823	3,505,769
Potungāue Pa'anga	107,626,409	86,488,164	81,003,375	84,811,320	72,328,660
Potungāue Pa'anga Hū Mai mo e Tute	10,600,999	9,998,643	8,183,220	8,559,863	9,204,791
Potungāue ki he Ngaahi Kautaha Pisinisi 'a e Pule'anga	1,336,639	1,318,299	1,215,085	1,151,178	1,282,810
Potungāue Fefakatau'aki mo e Fakalakalaka					
Faka'eekonomika	7,223,004	7,230,464	6,218,714	5,427,975	5,438,970
Potungāue Fakamaau'anga mo e Pilisone	12,975,871	11,572,796	11,072,479	10,565,368	10,470,793
'Ofisi 'o e 'Ateni Seniale	3,109,171	3,100,829	3,000,863	2,793,105	2,550,341
Potungāue Polisi	12,413,509	15,161,012	14,033,871	13,645,396	12,230,262
Potungāue Mo'ui	52,358,449	55,787,397	47,560,362	43,543,393	42,757,255
Potungāue Ako mo e Ako Ngāue	59,044,370	55,173,319	56,544,530	56,558,341	50,572,560
Potungāue Ngaahi Ngāue Fakalotofoa	5,316,865	4,396,038	7,722,111	7,257,305	8,648,032
Potungāue Ngoue, Me'atokoni mo e Ngaahi Vao'akau	9,384,613	9,328,816	9,526,283	9,251,428	9,901,303
Potungāue Ngaahi Ngāue Lalahi	20,965,550	14,418,654	23,477,749	23,755,808	14,196,380
Potungāue Fonua, Savea mo e Koloa Fakaenatula	5,994,810	5,401,497	4,755,692	4,788,804	4,197,496
Komisoni 'a e Kau Ngāue Fakapule'anga	1,919,215	1,786,316	1,849,266	1,756,814	1,993,630
'Ofisi 'o e Sitetisitika	2,622,618	3,383,929	2,913,068	2,889,570	2,920,044
Potungāue Fakamatala 'Ea, Ma'u'anga Ivi, Ma'u'anga	7,977,715	7,799,338	7,717,522	7,573,895	7,818,509
Fakamatala, Tokanga'i Ngaahi Fakatamaki Fakaenatula,					
'Atakai, Fetu'utaki mo e Feliuluaki 'o e 'Ea	4,613,105	4,406,508	4,142,059	4,250,720	3,835,058
Potungāue Toutai	7,262,075	6,951,672	7,041,649	4,139,805	4,681,528
Potungāue Takimamata					
Potungāue ki he Ngāue Tamate Afi mo e Me'a fakafofika 'a					
Tonga	4,002,093	-	-	-	-
FAKAKĀTOA ENGA'AAHI FAKAMOLE	\$394,940,975	\$359,675,203	\$343,588,489	\$ 334,456,321	\$ 306,632,049

